

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

■ SOSIAALI- JA TERVEYSALA

IHANIEN IPANOIDEN IISALMI

TOIMITTANEET: **Kukka-Maaria Raatikainen ja Pirjo Turunen**

Ihanien Ipanoiden lisalmi

Toimittaneet Kukka-Maaria Raatikainen ja Pirjo Turunen

Savonia-ammattikorkeakoulu
Julkaisutoiminta
PL 6
70201 KUOPIO
julkaisut@savonia.fi

Copyright © tekijät ja Savonia-ammattikorkeakoulu
Teksti, kuvat ja taulukot CC BY-SA 4.0

1. painos

ISBN 978-952-203-298-0 (nid.)
ISBN 978-952-203-299-7 (PDF)
ISSN 2343-5496

Savonia-ammattikorkeakoulun julkaisusarja 1/2022
Kustantaja: Savonia-ammattikorkeakoulu
Taitto ja ulkoasu: Tapio Aalto
Painopaikka: Punamusta Oy, 2022

Sisällysluettelo

1	<i>Mervi Vidgren</i> Turvataan yhdessä hyvä lapsuus lisämessä myös tulevaisuudessa	5
2	<i>Kukka-Maaria Raatikainen ja Pirjo Turunen</i> Tervetuloa matkalle digitarinoiden maailmaan	7
3	<i>Kukka-Maaria Raatikainen</i> Lapsena lisämessä ennen ja nyt	9
4	<i>Anne-Leena Juntunen ja Ulla-Maija Koljonen</i> Leikki varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä	15
5	<i>Kaija Rautaparta-Pennanen, Päivi Rönkkö ja Katja Koskela</i> Kuvaus Paloisten päiväkodin teknologiakasvatuksesta	23
6	<i>Minna Kaija-Kortelainen</i> Lapsen oikeuksien kehittyminen lainsäädännössä- osallisuuden näkökulma	31
7	<i>Liisa Törn ja Pirjo Turunen</i> Kerro meille tarinasi! – Lapsen oikeudellinen näkökulma digitarinan keräämiseen	37
8	<i>Eerika Jormanainen, Riikka Jurvainen ja Minna Miettinen</i> Ihanat Ipanat: digitarinoiden tuottaminen yhteisprojektina lisälmen kaupungille	43
9	<i>Kukka-Maaria Raatikainen ja Pirjo Turunen</i> Yhdessä oppimista	51
	Kirjoittajat	53
	Liite 1: Ihanien Ipanoiden digitarinat	55
	Liite 2: Ihanien Ipanoiden blogijulkaisut	56

Turvataan yhdessä hyvä lapsuus lisalmissa myös tulevaisuudessa

Onnea 130-vuotiaalle lisalmelle!

Savonia-ammattikorkeakoulu onnittelee 130-vuotiasta lisalmea, joka on nostanut omassa brändityössään vahvasti esille osaamisen. Lisalmi on vahvojen teknologia-alan kansainvälisten vientiyritysten keskittymä. Puhutaankin usein lisalmen ihmeestä. Hyvä, että lisalmi on tunnistettu ja tunnustettu vahvoista yrityksistään myös valtakunnallisesti.

Yritykset, julkinen sektori ja järjestöt tarvitsevat tulevaisuuden osaajia, joita Savonia-ammattikorkeakoulusta valmistuu reilut 1 200 tutkintoa vuodessa. Valmistumishetkellä jää maakuntaan töihin noin 65 prosenttia osaajista. Se on erinomaisen korkea lukema, sillä koulutamme myös valtakunnalliseen koulutustarpeeseen vaikkapa musiikkipedagogeja, tanssinopettajia, muotoilijoita, kätilöitä ja suuhygienistejä. Savoniasta myös työllistytään hyvin, sillä 89 prosenttia valmistuneista saa töitä välittömästi valmistumisvaiheessa.

Ihmiset valitsevat asuin- ja työpaikan monien seikkojen perusteella. Yksi keskeinen asia on, millainen paikkakunta on asumispaikkana ja millaisia palveluja kaupungissa on tarjolla. Perheille on hyvä tieto, että asuminen lisalmissa on suhteellisen halpaa verrattuna moniin kasvukeskuspaikkakuntiin. Meillä on tilaa olla ja asua. Muuttovaiheessa perheet pohtivat päiväkotia ja esikouluasioita sekä lapsen koulutavalta. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon toimivat palvelut ovat keskeisiä, kun asumispäätöstä tehdään.

Mutta on hyvä kysyä, millainen paikka lisalmi on lapsen silmin? Onko lisalmi Ihanien Ipanoiden lisalmi? Mikäli Savonia-ammattikorkeakoulu saisi päättää, niin lisalmi olisi ainakin olisi hyvää vauhtia kehittymässä myös lasten näkökulmasta ihanaksi kotipaikkakunnaksi. Turvallinen lapsuus on yksi tärkeä perusta, joka meidän aikuisten pitää lapselle turvata.

Mervi Vidgrén

Savonian sosionomi (AMK) -koulutus on vuosien varrella osallistunut vahvasti erilaisiin työelämälähtöisiin projekteihin. Koulutus antaa valmiudet hyvinvoinnin ja tasa-arvon edistämiseen elämänkaaren eri vaiheissa. Valmistuttuaan sosionomit työskentelevät hyvin eri tyyppisissä tehtävissä sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen asiantuntijana. Sosionomit työskentelevät opintojen aikana ja opintojen jälkeen eri ikäisten lasten ja perheiden parissa. Kansainvälisyys ja monikulttuurisuus ovat vahvasti koulutuksessa mukana.

Savonia-ammattikorkeakoululle työelämäläheisyys ja sitä kautta tuleva käytännönläheinen koulutus on tärkeä sosionomi (AMK) -koulutuksen kivijalka. Koulutusta tukevat myös alan tutkimus,- kehittämis- ja innovaatiotoiminta, johon kytkemme opiskelijat mukaan heti alkuopinnoista lähtien. Kun sosionomiopiskelijat ovat osana erilaisia verkottuneita osaamisyhteisöjä, he saavat jo opintojen aikana luotua ammatillisen verkoston.

Savonian sosionomikoulutus näkyy ja vaikuttaa. Sosionomikoulutus on rohkeasti ollut mukana eri ikäisten lasten ja perheiden tapahtumissa tuottamassa tapahtumia lapsille ja lapsiperheille – paitsi paikallisissa, myös kansainvälisissä toimintaympäristöissä.

Sosionomi (AMK) -koulutus halusi onnitella lisalmea ilmoittautumalla juhlavuoden tapahtumaan teemalla *Ihanien Ipanoiden lisalmi*. *Ihanien Ipanoiden* -projektissa savonialaiset sosionomit niin perustutkinnoissa kuin myös sosionomien ja hyvinvointikoordinaattorien ylemmässä ammattikorkeakou-

luopinnoissa ovat keränneet iisalmelaisilta lapsilta ja lapsuutensa iisalmessa viettäneiltä eri-ikäisiltä tarinoita lapsuudesta. Muistelmista ja tarinoista tehdyt digitarinat jäävät iisalmen kaupungin käyttöön.

Tarinoiden muodossa kuulemme, miten lasten leikit ovat muuttuneet ajan saatossa ja miten iisalmen leikkipaikat ovat muuntautuneet leikkien muuttuessa. Onneksi meillä on myös ihania patikka- ja leikkipaikkoja upean luonnon keskellä.

Toivottavasti juhlijulkaisumme artikkelit avaavat iisalmea lasten silmin ja tekevät myös sosionomi (AMK) -koulutuksen ja sen opiskelijoiden arvokkaan työn näkyväksi. Osaamisen iisalmi tarjoaa myös savonialaista korkeakoulutusta niin ylemmän kuin alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseksi.

Mervi Vidgrén

FT, rehtori

Savonia-ammattikorkeakoulu

Pirjo Turunen ja Kukka-Maaria Raatikainen

Lukijalle: Tervetuloa matkalle lapsuudesta kertovien digitarinoiden maailmaan

Iisalmen kaupunki juhli 130-vuotista taivaltaan vuonna 2021. Lisäksi Iisalmen kaupunki on parhailaan strategiatyön pyörteissä, ja visioksi vuoteen 2030 on päätetty olla Suomen houkuttelevin seutukaupunki. Toiminta-ajatuksena on muun muassa parantaa asukkaiden hyvinvointia ja viihtyvyyttä laadukkaalla palvelurakenteella. Strategiaprosessiin on osallistettu kuntalaisia muun muassa kyselyin. Niin ikään 130-vuotisjuhla järjestelyihin osallistettiin kuntalaisia ja alueen yhteisöjä. Näin myös Savonia-ammattikorkeakoulu pääsi olemaan mukana omalla lapsia osallistavalla juhlaideallaan.

Iisalmi on ollut koko 130-vuotisen historiansa ajan monelle mielenkiintoinen leikki- ja lapsuusympäristö. Iisalmeen kasvuympäristönä mahtuu monenlaisia muistoja. Monella on muistoja juuri mieleisistä leikkipaikoista, yhdessä tekemisestä sekä hyvästä ja turvallisesta lapsuudesta ja arjesta.

Tämän julkaisun alkuperäisidea syntyi Iisalmen 130-vuotisjuhlakilpailun myötä. Julkaisun nimi *Ihänien Ipanoiden Iisalmi* perustuu ajatukseen osallisuudesta, yhteisöllisyydestä sekä lapsuustarinoiden merkityksellisyydestä ja arvosta.

Juhlajulkaisun kirjoittajina ovat toimineet Savonia-ammattikorkeakoulun opettajat ja opiskelijat sosionomi (AMK) ja (YAMK) sekä hyvinvointikoordinaattori (YAMK) -ryhmistä. Yksi julkaisun artikkeli on kirjoitettu yhteistyössä työelämän edustajien kanssa. Savonian opiskelijat pohtivat myös oppimistehtävien pohdinnat ovat esillä tässä julkaisussa. Lisäksi käytämme opiskelijoiden ja opettajien keräämiä aineistoja. Julkaisu kokoaa yhteen digitarinat, joita on tuotettu Iisalmen kaupungin 130-vuotisjuhlavuoden kunniaksi yhteistyössä Paloisten päiväkodin esikouluryhmän sekä Juhani Ahon ja Kangaslammin koulujen kanssa.

Savonia-ammattikorkeakoulun suunnitelmissa oli järjestää juhlavuoden kunniaksi 12.11.2021 tapahtuma, jossa digitarinoita olisi kerrottu, kuvattu ja kerätty, mutta koronan vuoksi digitarinoiden kokoaminen tehtiin digitaalisesti ja etäyhteyksiä hyödyntäen. Saimme mielenkiintoisia lasten piirustuksia ja muita kuvauksia esimerkiksi leikeistä käyttöömmme digitarinoinhin talletettavaksi. Näkökulmaksi digitarinoinhin muodostui lapsuus Iisalmessa lasten silmin kuvattuna.

Tämä julkaisu sisältää artikkeleita seuraavista aiheista: lapsen osallisuus ja oikeudet, leikki osana lapsuutta varhaiskasvatuksessa, teknologiakasvatus osana päiväkodin arkea, digitarinoiden tuottaminen sekä lapsuus Iisalmessa ennen ja nyt.

Digitarinoissa eletty elämä tulee näkyväksi

Digitarinat ovat digitaalista tarinankerrontaa, jossa saadaan tarinoiden ääni kuuluviin ja kuulijat tai katsojat voivat eläytyä heidän tarinoihinsa. Osallisuus on avainsana. Digitaaliselle tarinankerronnalle ei ole tiettyä muotoa, vaan ne ovat monimediaisesti kuvattuja elämäntarinan osia, joissa muotona voi olla vaikkapa sonetti tai haiku. Digitarinoinhin kuuluu olennaisesti dokumenttimainen autenttisuus, ja tarkoituksena on kuvata välähdyksiä elämäntarinnasta – esimerkiksi merkityksellisiä koettuja asioita. (vrt. Hakanurmi & Kantola 2020.)

Savonia-ammattikorkeakoulun juhlaideaan kuuluva, ensimmäinen digitarina valmistui sosionomi (YAMK) -opiskelijoiden **Mila Simosen** ja **Terhi Lappalaisen** käsissä jo keväällä 2021. Siinä käsiteltiin vuosituhannen taitteessa lapsia olleiden leikkejä ja vapaa-ajan puuhia ulottuen vuoteen 1940. Simonen ja Lappalainen toteavat lapsuuden olleen tuohon aikaan yhteisöllisempää ja itsenäisempää kuin nykyään. Aikuiset eivät olleet läsnä jatkuvasti, vaan isommat huolehtivat pienemmistään. Jäätelökis-

kalla käynti, äidin laulammat laulut ja erilaiset ulkoleikit kuten pallo-, juoksu- ja piirileikit ovat jättäneet muistijälkensä noilta ajoilta. Lapset kokoontuivat yhteen iltamissa ja muissa järjestetyissä menoissa. Lehtori **Kukka-Maaria Raatikainen** (tässä julkaisussa toisaalla) haastatteli *Ihanat Ipanat* -projektia varten myös 1950-luvulla lapsuuttaan eläneitä. Ulkotouhut kuten kauppaleikki, poikien kolttoset sekä talvella hiihtäminen ja mäenlasku olivat vahvimmin muistissa, koska tilaa ei sisäpuuhiin juuri ollut.

Nykymenoon verrattuna yhtäläisyyksiä löytyy, mutta myös eroja. Pelien jännitys kiehtoo edelleen, samoin erilaisten ulkoaktiiviteettien ilo. Pelit ovat vaihtuneet *Mustasta Pekasta* älylaitteiden *Minecraftiin*. Nukkien lisäksi pienet muovieläimet kuten *PetShopit* valtaavat alaa lastenhuoneissa. Pahvit ja kelkat ovat vaihtuneet lumilautoihin ja muihin menopeleihin, mutta edelleen hankitaan punaiset posket Paloisvuorella sekä muissa kaupungin ulkoliikuntakohteissa. Kaverit olivat tärkeitä ja ovat yhä. Joulunavajaisissa jännitettiin ennen ja edelleen tonttuja ja joulupukkia. Digitalinoissa lapset tuovat esiin itselleen tärkeitä sijainteja: esimerkiksi uimiseen liittyvät paikat ovat yhäkin tärkeitä kuten myös meninä vuosikymmeninä.

Toivomme tämän julkaisun kuluvan niin iisalmelaisten kuin lisalmessa käyvienkin tai lisalmesta muuttaneiden ihmisten käsissä. Iisalmi on tarjonnut ja tarjoaa monta mukavaa muistoa mieliin tallennettavaksi. Ehkä julkaisu jopa innostaa uusiin oivalluksiin, jotka edistävät myönteisiä lapsuuskokemuksia, pitkää ja hyvää elämää. Julkaisun lähtökohtana on lasten ja lapsuutensa lisalmessa eläneiden arki, ja se on kirjoitettu lapsuuden merkitystä korostaen. Käytetty kirjallisuus ilmoitetaan artikkeleiden lopussa.

Kiitämme kaikkia niitä, jotka ovat osallistuneet ja mahdollistaneet digitaalisten tarinoiden ja tämän julkaisun tekemisen ja onnittelemme Iisalmen kaupunkia pitkästä taipaleesta.

Avainsanat: lapsuus, lapsi, digitarina, yhteistoiminnallinen oppiminen, kehittämistoiminta, ammattikorkeakoulut, osallisuus, sosiaaliala, Iisalmi

Lähteet

Hakanurmi, Satu & Kantola, Mauri 2020. Kerro ja ohjaa digitaalisia tarinoita. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 13. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.9.2021. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522167552.pdf>

Raatikainen, Kukka-Maaria 2021. Lapsena Iisalmessa ennen ja nyt. Savonia-ammattikorkeakoulun julkaisu. Ihanien ipanoiden Iisalmi -juhlajulkaisu. Saatavissa: Theseus.fi

Simonen, Mila ja Lappalainen, Terhi 2021. Lapsen kengissä Iisalmessa 1900-luvun vaihteessa. Katsaus. Opiskelijatyö. Savonia-ammattikorkeakoulun Turnitin-arkisto.

Kukka-Maaria Raatikainen

Lapsena Iisalmessa ennen ja nyt

Mitä yhtäläisyyksiä ja eroja on nykypäivän ja 1900-luvun lapsuudessa Iisalmessa? Tässä artikkelissa vertaillaan kokemuksia Iisalmessa lapsuuttaan eläneiden ja elävien välillä sosionomi (YAMK) -opintoihin kuuluvan *Ihanat Ipanat Iisalmessa* -projektin aineiston sekä pienimuotoisten haastattelujen pohjalta.

Sosionomi (YAMK) -tutkintoa suorittavat **Terhi Lappalainen** ja **Mila Simonen** (2021) tekivät *Ihanat Ipanat* -projektia varten elämäkerrallisen haastattelun, jolla he hankkivat kokemuksellista tietoa. Lisäksi he kokosivat tietoa historiallisista arkistoista, Salmetar-lehden arkistosta, tietokannoista, museoista, kirjastoista ja Iisalmen kameraseuralta. Lappalainen ja Simonen myös haastattelivat 1920-luvulla syntynyttä Iisalmelaista. Haastattelin myös itse pienimuotoisesti juhluvuoden *Ihanat Ipanat* -projektia varten muutamia kohderyhmään kuuluvia Iisalmelaisia.

Kontrastina nykyajan hulppeaan asumiseen Lappalaisen ja Simosen (2021) haastattelema Iisalmelainen asui 1900-luvun alkupuolella yksiosassa vanhempiensa ja viiden sisaruksensa kanssa, kunnes täytettyään kymmenen vuotta muutti perheensä kanssa yhden huoneen isompaan asuntoon. Tilan puutteen vuoksi on varsin ymmärrettävää, että pihaluoteilla vietettiin enemmän aikaa kuin sisällä.

Harvinaisen sisäpuuhahetki Touhulassa. 1950-luvulla. Kuva: Kukka-Maaria Raatikaisen kotiarkisto.

Myös 1950-luvulla syntynyt ja Touhulan kaupunginosassa perheensä kanssa asunut mies kertoi lapsuudestaan: *"Rintamamiestalossa oli alhaalla äitin ja isän kammari ja myö viis lasta nukuttiin yhdessä isossa huoneessa yläkerrassa. Monilla kavereillakin oli kyllä yläkerta, mutta joillakin asu yläkerrassa ukki ja mummu".* Hänen isosiskonsa täydensi muisteluita: *"Ennen kun saatiin yläkerta, mummolla oli toinen huone ja mejän perheellä toinen huone. Oli pinnasänky ja heteka, jossa nukuttiin: toiset toiseen päähän ja kyllä me siinä sovittiin nukkumaan. Yläkerrassa ei ollu siihen aikaan lämmitystä. Sinne asen-*

nettiin sitten öljylämmitys että lapset sai sieltä huoneen ja vähän enemmän tilaa.” 1950-luvun lapset leikkivät paljon ulkosalla. Sisärukket kertoivat lapsuudestaan:

Halavat ne oli huvit siihen aikaan. Rata oli lähellä, niin joku kolikko tuli laitettua kiskoille ja siinä ne litisty kun juna kuluki yli.

- lisälmelainen, 1950-luvulla syntynyt mies

Enimmäkseen muistan niitä ulkoleikkejä. Kyllä me leikittiin kauppaleikkiä, kun oli aika pienet paikat. Kai niillä nukeillakin leikittiin, mutta en muista siitä enempää. Ulkonakin tehtiin kauppa, ja myytiin siellä ”kauraryynejä” ämpäreistä ja kerättiin niitä myytäviä ryynejä kasveista.

- lisälmelainen, 1950-luvulla syntynyt nainen

Nyky-Suomen yksiöissä ajatellaan riittävän tilaa nimensä mukaisesti yhdelle, ei pariskunnalle lapsineen. Useimmat lapsiperheet asuvat kokemuksi ja haastattelujeni mukaan 2020-luvulla useamman huoneen taloudessa joko kerros-, rivi- tai omakotitalossa, ja huoneita riittää erilaisiin perheiden tarpeisiin, jopa työhuoneiksi saakka. Näin on myös haastattemieni 2010-luvulla syntyneiden lasten perheissä: omakotitalossa riittää tilaa, vaikka kaksi lapsista joutuukin nukkumaan samassa makuuhuoneessa.

Kokemukseeni ja haastatteluihini nojaten leikkipuitot ovat olleet aina pienten ja vähän isompienkin suosiossa. Osa lapsista toki pelaa paljon erilaisilla älylaitteilla sisällä, mutta on myös pelejä, jotka vievät heitä ulos, kuten *Pokemon Go*. Pelaaminen on kiinnostanut lapsia kautta aikain, kuten haastattemani iisälmelainen, 1950-luvulla syntynyt kertoili:

lisälmen kaupunki avaa loppukeväästä liikennepuiston, jossa harjoitellaan liikennekäyttämistä ja saadaan hiki pintaan. Kuva: Kukka-Maaria Raatikaisen kotiarkisto.

Siihen aikaan tinskoominen, eräänlainen rahapeli, oli poikien suosiossa. Siinä lyötiin kolikkoa ulokoseinäen. Sisällä pelattiin mustoo pekkoo ja oli Afrikan tähtikin meillä ja niitä, semmosia pelejä.

- lisälmelainen, 1950-luvulla syntynyt mies

Verrattaessa nykylapsuuteen voin omien havaintojeni perusteella perheenäitinä todeta, että perheiden välillä vaihtelee se, kuinka paljon lapset ovat sisällä ja kuinka paljon ulkona. Osa lapsista harrastaa paljon ulkona esimerkiksi liikuntaa kuten frisbeegolfia, laskettelua, lumilautailua, pyöräilyä, skeit-tausta, skuuttausta tai retkeilyä. Myös metsäretkillä ja sienessä käydään. Näin myös haastateltavani kertoivat:

Liikennepuistossa on kiva ajaa polkuautoilla, leikkiä puistossa ja olla kavereitten kaa.

-lisälmelainen, 2013-luvulla syntynyt tyttö

Sikokalliolla on käyty keräämässä sieniä, ja siellä saa talvella ostaa kaakaota kahviosta!

- lisälmelainen, 2011-luvulla syntynyt poika

Sekä Lappalaisen ja Simosen (2021) että minun haastattemat iisälmelaiset kertoivat vapaa-ajan viettotavoikseen muun muassa hiihtämisen, luistelun, mäenlaskun kelkalla sekä uimisen. Nämä kuu-luvat edelleen 2010-luvulla haastattemieni lasten harrastuksiin. Esimerkiksi Paloisvuorella on vietetty aikaa läpi vuosikymmenten. Tänä päivänä laskettelukeskuksen rinteissä lautaillaan Burton-lumi-laudoilla ja lasketaan K2-laskettelusuksilla. 1950-luvulla laskettiin mäkeä kelkoilla ja suksilla, ja myös kaupasta saaduilla pahvinpaloillakin. Muissakin kaupunginosissa on oltu ulkotouhuissa:

Kaupunki toi joka talvi semmoset puiset mäet, joissa oli portaat ylös ja ne jäädytti sen, ja se oli mäen alku ja loppu oli luonnonmäkkee. Moneen paikkaan kaupunki teki niitä, ympäri kaupunkia niitä oli, ainakin Haukiniemellä oli, sieltä muistan sen yhen mäen. Tekeehän ne sitä edelleen, esimerkiksi Kangaslammen tekemäkeen.

- lisämelainen, 1950-luvulla syntynyt nainen

Talvella hiihettiin Kankkulan koulun laduilla ja luisteltiin Kihmulan luistinradalla. - - Oli se Sikokalliokin koulu-aikaan tuttu hiihtokohde liikuntatunneilta. Hiihtämällä sinne mäntiin, ei se niin älytön matka ollut koulukillekaan.

- lisämelainen, 1950-luvulla syntynyt mies

Parasta on tämä hiihtäminen. Haluan tehdä tätä aina, paitsi käydä syömässä välillä.

- lisämelainen, 2016 syntynyt

Temppuja ja hiihtotaitoja hiomassa Paloisvuorella 2020-luvulla. Kuva Kukka-Maaria Raatikaisen kotiarkisto.

Kuten nykyään, myös 1950-luvullakin kaverit olivat tärkeitä. "Meitä sanottiin Touhulan pojiksi, meitä oli ainakin kymmenkunta, enemmänkin ehkä", kertoi lisämelassa lapsuuttaan 50-luvulla viettänyt mies. Kysyessäni 2010-luvulla syntyneiltä lapsilta lempitekemisiä sain vastaukseksi:

Me leikitään kavereitten kanssa sisällä Barbeilla ja Pet shopeilla ja Lol-palloilla!

- Kaksi iisämelasta, syntyneet 2013 ja 2016

Me pelataan eniten Minecraftia ja Hillclimbiä [älylaitteilla]. Ja sit ollaan [skeitti]rampeilla, Paloskilla ja käyvään heittämässä Kankkulalla [frisbeetä]!

- lisämelainen, 2011 syntynyt

Lappalainen ja Simonen (2021) kuvailivat katsauksessaan *Salmetar*-lehdestä löytyneitä iltamien ilmoituksia. Lapsia houkuteltiin 1900-luvun taitteen molemmin puolin laulamaan ja soittamaan sekä kuuntelemaan lausuntoa ja runoesityksiä avoimiin tapahtumiin. Haastattelemi 1950-luvulla lapsuuttaan viettäneet kokoontuivat katsomaan iltatulkkeja, mutta iltamista ei ole muistihavaintoja. Muistissa on, miten torilla joulunavajaisissa tontut heittelivät kuorma-auton lavalta paperipäälysteisiä karkkeja. Sinä iltana avattiin myös verkot kauppa- ja liikenteen ikkunoissa, joissa jokainen oli yrittänyt tehdä parhaansa jouluisen ikkunan eteen. Iisalmelaiset jatkoivat muisteluaan: *"Pyhäkoulu oli Touhulassa aina jonkun kotona sunnuntaisin, siellä laulettiin lasten hengellisiä lauluja, ja oli pyhäkoulun täti"*.

Nykyään esimerkiksi Iisalmen kaupungin nuorisopalvelut (2021) järjestävät ostosreissuja, joululahjapajoja, herkkubuffia ja leivonta- ja piirustuskilpailuja sekä esimerkiksi *Konnischiwa! Tomodachi Clubia* ala- ja yläkouluikäisille lapsille – iltamia ei järjestetä enää, mutta idea on sama: saadaan lapset ja nuoret kokoontumaan turvalliseen paikkaan viettämään aikaa yhdessä. Iltamien sijaan suunnitellaan pienemmillekin lapsille erilaisia tapahtumia lapsille niin yritysten kuin muidenkin toimijoiden järjestäminä, kuten joulunavajaisia, liikuntaseurojen esityksiä, musiikkileikkikoulun konsertteja ja nalleneuvoloita.

Uiminen on ollut lasten harrastusten kestopopulaatio läpi vuosikymmenten. Uintihommista tuovat turvaa erilaiset uimalelut kuten viime kesän 2021 suosikit, jättimäiset ilmalla täytetyt laama- ja flamingofiguurit. Aiemmin mukana saattoi olla esimerkiksi traktorin sisärenkas.

Iisalmen kaupunginrannassa piisaa kesäisin iloa ja riemua - tuulisellakin säällä. Myös kalastus on ollut kautta aikain lasten suosiossa ja Porovedestäkin on saatu hyviä saaliita. Kuva kesältä 2021. Kuva Kukka-Maaria Raatikaisen kotiarkisto.

Niin ikään Lappalaisen ja Simosen (2021) haastatteluissa kuten myös omistani tuli esille, että työtä tehtiin aiempina vuosikymmeninä leikkien lisäksi. 1920-luvulla syntynyt iisalmelainen autteli lapsena kotitöissä ja huolehti pienemmistä sisaruksista. 1950-luvulla syntyneet kävivät heinätoissa Kirmalla ja Niemisillä, pyörällä ja mopolla kuljettiin matkat. Autolla ja junalla mentiin Kainuunmäkeen asti istuttamaan puuntaimia. He myös autoivat äitiään Kauppa- ja liikenteen myymälässä juoksupojan ja -tytön roolissa: milloin piti tuoda äitille kaupasta muikkuja, milloin viedä valmiita kalakukkoja paketissa linja-auton kyytiin muualle Suomeen.

Muistan yhden kerran, kun minun piti käydä pyörällä keskustassa ja hakea äitille muikkuja kukkoon. Laitoin muikkupaketin ritikalle. Kalat siitä yksi kerrallaan putosivat matkalle ja kotiin tullessa ei ollut montakaan jäljellä ...!

- Iisalmelainen, 1950-luvulla syntynyt

Kauppiasperheen tytön vastuulla oli käydä vaihtamassa myymälän kassaan pientä rahaa: *”Linja-autoaseman yleisessä vessassa oli tälti, joka otti pikkurahoja vastaan ja sieltä sitä vaihettiin pienempään”*, kertoo haastateltava 50-lukulainen. Kotona oli puunkantamista ja ikkunanpesua. Myös 1970-luvulla syntyneet kyseisen kalakukkoleipurin mummotettavat saivat toimitella kukkoja linja-autoon, pientä maksua vastaan toki.

Minä muistan, miltä se pitkän matkan linjuri tuoksui. Oli jotenkin niin ammattimainen olo, kun nousin ne portaat Leimunmutkassa sanomaan kuljettajalle, että tässä olisi mummon lähettämä paketti ja osoite on päällä. Kuljettaja pyysi maksun ja minä annoin muutaman kolikon. Itse sain pitää vaihtorahan ja käydä ostamassa lähikaupasta lakupötkön tai tikkarin.
- lialmelainen, 1970-luvulla syntynyt

Nykyajan lapsille työ tarkoittaa haastateltavieni mukaan koulutyötä tai tiskien laittamista, lehtien haravoimista ja ruohonleikkuuta. Talvisin kolataan lumia. Useimmiten kotitöistä maksetaan palkkaa. Haastatellussa esimerkkiperheessä annetaan 50 senttiä yhdestä pienestä työstä, 4 euroa koko pihan kolaamisesta.

Lappalaisen ja Simosen (2021) katsauksessa todetaan yhdeksi merkittävimmistä eroista lasten elämässä ennen ja nyt sen tosiasian, että 1900-luvun taitteessa lapset eivät ole saaneet olla täysin lapsia, vaan heillä oli paljon vastuita liittyen esimerkiksi pienempien sisarusten kaitsemiseen. Nykyään ollaan paljon varovaisempia, eikä lapsia uskalleta jättää keskenään kotiin ennen kuin he ovat kouluikäisiä. Toisena näkökulmana Lappalaisen ja Simosen (2021) katsauksessa on, että yhteisöllisestä elämäntavasta on siirrytty kohti yksityisempää elämää. Perheiden elämä on nykyään enemmän omien seinien sisällä kuin aiemmin. Tämä liittyy myös tosiasiaan, jota käsiteltiin tämän artikkelin alussakin eli siihen, että nykyään asuminen on väljempää: kotona voi olla jopa jokaisella perheenjäsenellä oma huone, aikuisilla makuuhuoneen lisäksi työhuoneetkin. Näin ollen perhe voi linnoittautua helpommin neljän seinän sisälle kuin aiemmissa ahtaissa oloissa.

Ennen ja nyt on siis ollut sekä kurjempia, että myös niitä ihania hetkiä ja muistoja, joiden varaan elämänsä on voinut lähteä rakentamaan. Kuten tässä juhlaulkaisussa toisaalla todetaan, on olennaista, että lasten elämään kuuluu leikkiä, ruokaa ja koti (Kaija-Kortelainen 2021). Näiden peruspilarien varassa on voinut itsenäisessä Suomessa, täällä lialmessakin, ponnistaa kohti nuoruutta ja aikuisuutta.

Lähteet

lialmen nuorisopalvelut 2021. ialmen_nuorisopalvelut. Instagram.

Lappalainen, Terhi ja Simonen, Mila 2021. Lapsen kengissä lialmessa 1900-luvun vaihteessa. Katsaus. Moodle-oppimisympäristö.

Kaija-Kortelainen, Minna 2021. Lapsen oikeuksien kehittyminen lainsäädännössä - osallisuuden näkökulmasta. Lasten ajatuksia arjesta ja osallisuudesta. Savonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Ihanien ipanoiden lialmi -juhlaulkaisu. Saatavissa: [Theseus.fi](https://theseus.fi)

Anne-Leena Juntunen ja Ulla-Maija Koljonen

Leikki varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä

Leikin arvo ihmiselle on ilmeinen, sillä kykenemme palauttamaan lapsuuden leikeistä jääneitä muistoja mieleemme vielä vuosikymmenten jälkeenkin. Leikki on lapselle luontaista toimintaa ja sillä on positiiviset vaikutukset lapsen kehittymiseen ja oppimiseen (Helenius & Lummelahti 2013, 19; Sären 2019, 65). Leikki on kokonaisvaltainen, luova ja esteettinen toiminnan malli, josta muut luovuuden muodot kehittyvät. Leikki on lapselle merkityksellistä toimintaa, joka motivoi oppimista. Lapsi haluaa toimia kuin aikuiset ja ottaa osaa aikuisten sosiaaliseen elämään leikin keinoin. (Hakkarainen ja Brédikyté 2013; Leontjev 1977; Vygotski 1978.) Erilaiset oppimisympäristöt mahdollistavat lapselle mieluisia leikkitoimintoja.

Lasten oppimisympäristöt ovat monipuolistuneet ja laajentuneet yhteiskunnallisen muutoksen ja digitaalisen kehityksen myötä. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuden (Opetushallitus 2019, 32.) Vygotskyn (1976) mukaan leikki saa alkunsa oppimisympäristöjen kulttuurista taustoista ja niiden historiallisista lähtökohdista (myös Helenius & Lummelahti 2013, 61). Oppimisympäristöjen rakentamisessa huomioidaan lasten osallisuus ja mahdollisuus luovasti yhdessä aikuisten kanssa rakennella erilaisia oppimisympäristöjä muun muassa leikkeihin ja peleihin sekä erilaisten ympäristöjen tutkimiseen.

Luonto, pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt tarjoavat leikeille esineellisen, luovan ja lasten hyvinvointia tukevan oppimisympäristön. Esineellisen toiminnan merkitys korostuu muun muassa lapsen itsetunnon kehittymiselle, varsinkin varhaislapsuudessa (Helenius & Lummelahti 2013, 69). Myös tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Lasten omia tieto- ja viestintäteknologisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään leikki- ja oppimisympäristöjen rikastuttamiseen sekä kasvatusyhteistyöhön huoltajien kanssa. (Opetushallitus 2019, 33).

Leikki on lapselle luonnollinen tapa oppia ja viettää aikaa.
Kuva: Pixabay.

Leikki osana varhaiskasvatusta ja sosionomin (AMK)-tutkinto-ohjelmaa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 30) tunnustetaan leikin tärkeä merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle ja näin ollen leikin pitäisikin näkyä ja kuulua varhaiskasvatuksessa. Jotta leikkiä osataan arvostaa, vaatii se varhaiskasvattajilta leikin merkityksestä syvällistä ymmärtämistä ja tietoutta leikin vaihteittain etenevästä kehityksestä (Ahonen & Roos 2021, 97). Tulevaisuuden varhaiskasvatuksen ammattilaisena myös sosionomin on syytä tuntea ja tiedostaa leikin merkitys ja sen mahdollisuudet tukea lasten kasvua, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tämä seikka on huomioitu sosionomin (AMK) tutkinto-ohjelmassa.

Sosionomin (AMK) -tutkinnon opetussuunnitelman mukaisesti opiskelija voi halutessaan suuntautua varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviin valitsemalla sosiaalipedagogiikan ja varhaiskasvatuksen osaajapolun opinnot. Sosionomi (AMK) -tutkinto-ohjelmassa leikki näkyy ja kuuluu opintojaksojen sisällöissä. Opinnoissa sosionomiopiskelijat tutustuvat leikin teoriaan ja pääsevät soveltamaan leikkipedagogiikan oppeja myös erinäisten käytännön ohjausharjoitusten yhteydessä. Uuden tutkimustiedon myötä sosiaalipedagogiikan ja varhaiskasvatuksen opintoja on kehitetty soveltaen leikin ja leikkipedagogiikan teoreettisia sisältöjä.

Leikkipedagogiikka ja leikin mahdollistuminen

Leikkipedagogiikassa yhdistyvät lasten ja aikuisten yhteinen juonellinen toiminta ja leikki. Juonellisuus kietoutuu tarinoiden kerrontaan ja erilaisten tilanteiden dramatisointiin. Leikkipedagogiikka edellyttää herkkyyttä vastavuoroisen leikkijuonen kehittelyyn. Olennaista leikkipedagogiikassa on kasvattajien aseman muutos. Kasvattajan tulee sovittautua osaksi satujen ja tarinoiden juonimaailmaa. Aikuinen on mukana leikissä esimerkiksi kertomalla tarinaa draaman keinoin ja havainnoimalla lapsia. Oppimista ohjaavat lapsen itsensä muodostama tapahtumien mielekkyys, lapsen omat kiinnostuksen kohteet juonessa ja oppimisen motivaatio. Aikuisen tehtävänä on leikin havainnoinnin lisäksi edistää lapsen oppimisen motivaatiota lapselle itselleen mielekkäissä teemoissa ja oppimisen-alueissa. Leikkipedagogiikan keskeinen tehtävä on tukea lasta siirtymään tarinalliseen kehitysvaiheeseen lukemalla, suullisesti kertomalla ja esittämällä satuja ja tarinoita. (Hakkarainen & Brédikyté 2013, 1, 96.) Voidaankin todeta, että juonellisen leikin oppimisympäristöt nivoutuvat vahvasti kulttuuriin ja sosiaaliin, lapselle mielekkäisiin oppimisympäristöihin ja lasta itseään kiinnostaviin oppimisen aiheisiin.

Erilaiset oppimisympäristöt tarjoavat erilaisia mahdollisuuksia leikkiin. Usein leikin oppimisympäristöjä tarkastellaan fyysisinä oppimisympäristöinä, jolloin leikit näkyvät ja kuuluvat aikuisille. Mutta millainen on tarpeeksi hyvä leikki? Aikuisena lähemme herkästi arvottamaan leikkiä omien tarpeittemme ja arvojemme mukaan. Usein arvotamme leikin joko hyväksi tai huonoksi. (Verkalahti & Urho 2013, 17). Hyvän leikin ominaisuuksia voisivat olla aikuisen mielestä muun muassa leikin siisteys, sen juonen selkeys ja rauhallisuus, kun taas huonon leikkiin voidaan katsoa kuuluvaksi sen kovaäänisyys ja fyysisuus. Se, millaista leikkiä ja millaisia oppimisympäristöjä arvostamme vaikuttaa varmasti myös omat leikkikokemuksemme.

Ihmisten käsitykset leikistä voivat olla hyvin moninaisia. Leikit, joita olemme itse leikkineet lapsuudessamme ja nuoruudessamme – voivat olla hyvin erilaisia verraten niihin leikkeihin, joita nykypäivän lapset leikkivät. Aikuisena voimme pysähtyä pohtimaan sitä, pidämmekö omia lapsuuden leikkejämme nykyajan leikkejä tai leikkiympäristöjä parempina? Ehkä myös tähän teemaan sopivat tutut lauseet siitä, että ”aika kultaa muistot” ja ”ennen kaikki oli paremmin”. Meidän tulisi kuitenkin muistaa, että leikki on tarpeeksi hyvä silloin, kun se on tärkeä ja merkityksellinen lapselle itselleen (Verkalahti & Urho 2013, 19). Voisi jopa sanoa, että leikkijä itse on oman leikkinsä asiantuntija. Voimme osoittaa aikuisena leikin arvostusta lapselle tarjoamalla leikille tuen. Aikuisena voimme toimia leikin tukijana tarjoamalla leikille sopivia olosuhteita, aikaa, tilaa ja välineitä (Hakkarainen & Brédikyté 2013; Helenius & Lummelahti 2013, 221–227; Verkalahti & Urho 2013, 8). On syytä muistaa, että leikin mahdollisuudet ovat läsnä kaikkialla, jos vain näin haluamme (Ahonen & Roos 2021, 97).

Lapset löytävät leikkiympäristöjä kaikkialta. Kuva: Pixapay.

Perinneleikeistä teknologisiin sovelluksiin

Maailman muuttuessa myös leikit muuttuvat (Helenius & Mäntynen 134). Leikin muutos näkyy muun muassa siinä, että nykyisin erilaiset teknologiset laitteet, kuten televisio, tabletit ja pelit muuttavat lasten oppimis- ja leikkiympäristöjä. Uusina leikkeinä lasten arkeen ovat tulleet muun muassa tietokonepelit ja erilaiset pelisovellukset. Peleissä lapsi saa nopeasti palautetta toiminnastaan erilaisten äänten, kuvien tai tapahtumien kautta (Helenius ja Lummelahdi 2013, 9–10). Teknologiset leikkipedagogiikkaa hyödyntävät sovellukset tarjoavat monipuolisen mahdollisuuden oppia esimerkiksi luonnontieteitä, teknologiaa, lukemista, taidetta, matematiikkaa tai insinööritaitoja. Leikkiessään lapset luontaisesti yhdistelevät erilaisia kiinnostuksen kohteena olevia sisältöjä, materiaaleja ja kulttuuria (Horrace, 2021). Lasten oma kokemusmaailma vaikuttaa vahvasti siihen, millaiseksi leikin aiheet ja merkitykset muotoutuvat (Sären 2019, 66).

Teknologian kehitys tuo leikkiin ja varhaiskasvatuksen oppimisympäristöihin uudenlaisia mahdollisuuksia myös robotiikan käyttöönoton myötä. Israelissa, Arielin yliopiston tutkimuksissa (Fridin 2013) kokeiltiin robotiikkaa siten, että teknologia, juonellisuus ja oppiminen yhdistyivät esiopetusikäisten lasten ryhmässä. Vuorovaikutteinen NAO-robotti toimi opettajan apulaisena kertoen tallennettuja tarinoita, lauluja ja liikunnallisia tehtäviä pienelle joukolle lapsia. NAO-robotin tarinoiniin oli sisällytetty tunnepitoisia elementtejä ja uusia käsitteitä lapsille. Lapset saivat myös palautetta vuorovaikutuksestaan. Tutkimustulosten mukaan NAO-robotin tarinan kerronta edisti lasten emotionaalista sitoutumista oppimiseen ja osoitti robotiikan hyödyt yhtenä leikkiin ja tarinallisuuteen perustuvista oppimisympäristöistä. Tutkimuksen mukaan digitaalisuus edellytti kasvattajilta uudenlaista roolia toimia oppimisympäristöjen organisoijina, opastajina, kanssaoppijoina, auttajina ja tietoteknisinä avustajina lapsille. (Fridin 2013, 57.) Voimakas teknologinen kehitys vaikuttaa tutkimusten mukaan laajasti nimenomaan lasten leikkeihin ja leikkiympäristöihin. Samalla kehitys tuo mukanaan myös eettisiä haasteita oppimisympäristöjen suunnitteluun ja robotiikan käyttöön (Fridin 2013, 62). Leikki ja leikkiympäristöt muuttuvat ja meidän on huomioitava tämä muutos sosionomi (AMK) -koulutuksessa. Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen tehtävä on tukea lapsia turvalliseen teknisten laitteiden käyttöön, teknologisiin kokeiluihin ja leikkeihin.

Onnistumisen ilo on tärkeää lapsille. Kuva: Pixapay.

Varhaiskasvatuksen sosionomin (AMK) -koulutus ja kehittämiskokeilut

Savonia-ammattikorkeakoulussa mahdollistui syksyllä 2021 kaksi varhaiskasvatuksen oppimisympäristöihin kohdistuvaa kehittämiskokeilua. Osana *Ihanien Ipanoiden Iisalmi* -hanketta, toisen vuoden sosionomiopiskelijaryhmä pääsi harjoittelemaan varhaiskasvatuksen opintojaksolla lasten leikin dokumentointia käytännössä. Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä myös leikin havainnointiin (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 37). Dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10). Opiskelijat tallensivat aineistoa leikeistä ja mieluisista leikkipaikoista erilaisin pedagogisen dokumentoinnin menetelmin. Lapsia haastateltiin ja heidän kertomuksiaan leikeistä videoitiin. Lapset piirsivät ja valokuvasivat mieluisia leikkejään ja leikkipaikkojaan. Dokumentoimalla lasten leikkejä, olemme halunneet nostaa esiin leikin arvoa (Verkalahti & Urho 2013, 20). Tallentamalla lasten leikkejä haluamme osoittaa myös lapsille itselleen, että pidämme lasten leikkejä ja leikkipaikkoja kiinnostavina ja tärkeinä (Verkalahti & Urho 2013, 20).

Toinen yhteisen kokeilun aihe päiväkodissa rajautui teknologiakasvatukseen edeten aiemmin toteutetusta Robottiikka-tunnekasvatuskokeilusta lapsilähtöiseen teknologiakasvatukseen. Opiskelijoiden ja opettajien yhteistyössä lähdimme etsimään yhdessä uusia tapoja toteuttaa teknologikasvatusta. Yhteisenä ajatuksenamme oli, että teknologiat, digitaaliset laitteet ja sähköiset oppimisympäristöt voivat tuoda uusia elementtejä ja mahdollisuuksia uuden oppimiseen ja lasten leikkeihin. Toiminnan suunnittelu ja toteutus perustuivat tiiviisti leikinomaiseen teknologian havainnointiin ja tutkimiseen - toisin sanoen leikkiliseen oppimiseen. Lisäksi yhteistyötä raamitti ajatus lasten ja heidän huoltajiensa osallisuudesta. Lasten ja huoltajien osallisuus huomioitiin muuan muassa siinä, että päiväkodista lähetettiin perheille teknologiakasvatusta koskeva kysely, jossa kartoitettiin lasten ja huoltajien toiveita projektin sisältöihin liittyen. Opiskelijat huomioivat tämän kyselyn tulokset ohjaussuunnitelmissa. Tuloksena syntyi monipuolisia pedagogisia toimintasuunnitelmia.

Yhteenveto ja johtopäätökset

Sosionomi (AMK) -tutkinto-ohjelmassa työelämäläheinen oppiminen on ollut avainasemassa. Harjoittelujen ja opintojaksojen toteutuksiin kuuluu tiivis yhteistyö työelämän, tässä päiväkotien kanssa. (Savonia-amk 2018.) Iisalmen kampuksella toimii kunnallinen vuorohoitopäiväkoti, mikä tarjoaa erinomaisten mahdollisuuden varhaiskasvatustyöyhteistyöhön. Varhaiskasvatuksen syventävissä opinnoissa olemme kokeilleet uusia työtapoja yhteistoiminnassa sosionomi (AMK) -opiskelijoiden, opettajien ja päiväkotien henkilöstön kanssa. Oleellista yhteistoiminnassa on ollut tiedon siirtyminen, vuorovaikutus ja uuden oppiminen. Usean vuoden ajan olemme tehneet yhteistyötä, esimerkiksi englanninkieliset leikkityöpajat tai luontokasvatukseen ja leikkiin kohdistuvat kokeilut osallistaen lapsia ja välillisesti myös heidän vanhempiaan. Yhteistyö on ollut hedelmällistä. Monipuoliset yhteisölliset kokeilut ovat edistäneet sosionomi (AMK) -opiskelijoiden varhaiskasvatusosaamista, tukeneet lasten kasvua, kehitystä ja oppimista sekä vanhempien kanssa tehtävää kasvatusyhteistyötä.

Osana *Ihanien Ipanoiden Iisalmi* -projektia opiskelijat työstivät neljä digitarinaa. Digitarinoiden sisällöllisenä teemana oli eri ikäisten iisalmelaisten lapsuuden leikit ja leikkipaikat. Nämä digitarinat ilahduttavat iisalmelaisia sosiaalisessa mediassa juhluvuoden kunniaksi. Ne tarjoavat katsojalleen aikamatkan menneisyydestä nykyhetkeen. Ehkä ne vievät katsojan hetkeksi omiin lapsuuden leikki-muistoihin tai raottavat kuvaa myös tämän hetken lapsuudesta ja sen leikeistä. Nämä tarinat jäävät myös elämään Iisalmen kaupungin arkistoihin. Tämä tehtävä oli tärkeä ja merkityksellinen, sillä nämä tarinat auttavat ihmisiä muistamaan ja muistelemaan lapsuuttaan ja siihen liittyviä leikkejä vielä vuosikymmenten jälkeenkin. Leikkimuistot sisältävät paljon tietoa. Heleniuksen ja Lummelahden (2013, 54) mukaan kertomukset leikistä sisältävät tietoa kulttuuristamme ja sen muutoksesta, lapsuudesta ja siitä, mikä on ollut kulloinkin leikin osuus lapsuuden rakentumisessa. Tämän tiedon kerääminen on tärkeää.

Leikin arvottamisen sijaan on tärkeää huomioida ja arvostaa lasten leikkiä kulttuurisena ja sosiaalisena, oppimista edistävänä toimintona. Leikki on lapselle luontainen - oma tapa oppia ja tehdä asioita (Sären 2019, 66). Meidän tulisi olla aikuisina aidosti kiinnostuneita lasten leikeistä, leikkikulttuurista ja leikin tarjoamista oppimisympäristöistä. Leikki onkin yksi loistava tapa tutustua lapseen, sillä lapset tuovat leikkeihinsä omat mielenkiinnon kohteensa, ihmetyksensä ja kokemuksensa (Ahonen & Roos 2021, 98).

Leikki on lapsen oikeus ja se kuuluu kaikille lapsille yhdenvertaisesti (Unicef). Tukemalla lasten leikkiä - tuemme lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Leikki ja leikillisuus ei tee pahaa myöskään aikuiselle. Parhaimmillaan se voi vapauttaa ja voimaannuttaa. Leikki asuu meissä jokaisessa, mutta sen esille kaivaminen vaatii kuitenkin rohkeutta ja heittäytymistä.

Leikki vapauttaa ja voimaannuttaa lapsia. Kuva: Pixapay.

Lähteet

Ahonen, Liisa & Roos, Piia 2021. Untuvikot. Alle 3-vuotiaiden pedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.

Fridin, Marina 2013. Storytelling by a kindergarten social assistive robot: A tool for constructive learning in preschool education. Faculty of Industrial Engineering and Management, Ariel University. Computers & Education 70 (2014) 53–64. Saatavissa osoitteessa: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S036013151300225X>. Viitattu 4.11.2021

Hakkarainen, Pentti & Brédikyté, Milda 2013. Kehittävän leikkipedagogiikan perusteet. Vilnius: Kogni Oy.

Helenius, Aili & Lummelahti, Leena 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helenius, Aili & Mäntynen, Pirkko 2001. Leikin aakkoset. Teoksessa A. Helenius, K. Karila, H. Munter, P. Mäntynen & H. Siren-Tiusanen, Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY. 133 – 162

Horrace, Rebecca 2021. STREAM into Online Play Groups How Children Adapt to Play in a Rapidly Digitized World. International Journal of the Whole Child 2021, VOL. 6, NO. 1. Colorado Springs: University of Colorado. Saatavissa osoitteessa: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1301387.pdf>. Viitattu 23.10.2021

Leontjev, Aleksei Nikolajevitš 1977. Toiminta, tietoisuus, persoonallisuus. Helsinki: Kansankulttuuri.

Opetushallitus 2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Helsinki: PunaMusta Oy. Saatavissa osoitteessa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf. Viitattu 23.10.2021

Rintakorpi, Kati. & Vihmari-Henttonen, Elsa. 2017. Tää on meidän maailma! Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus

Sären, Sirpa-Marja. 2019. Tiede- ja teknologia-pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Otava.

Savonia-ammattikorkeakoulu 2018. Opetussuunnitelmat. Sosionomin tutkinto-ohjelma. Kuopio: Savonia-ammattikorkeakoulu. Saatavissa osoitteessa: <https://www.savonia.fi/opiskele-tutkinto/tutkinnot-ja-hakeminen/opetussuunnitelmat/?yks=IS&krtid=1153&tab=1>. Viitattu 23.10.2021

UNICEF s.a. Lapsen oikeuksien sopimus – koko teksti. Saatavissa osoitteessa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/> Viitattu 29.11.2021

Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Helsinki: Opetushallitus.

Verkalahti, Reetta & Urho, Tuomas. 2013. Leikki on totta! Näkökulmia vapaan leikin tukemiseen. Helsinki: Lasten Keskus.

Vygotski, Lev Semjonovitš. 1976. Play And Its Role In The Mental Development Of The Child. Teoksessa J. Bruner, A. Jolly & K. Sylva (Toim.) Play , Its Role In Development And Evolution. New York: Basic Books.

Vygotski, Lev Semjonovitš. 1978. Mind In Society. The Psychology Of Higher Mental Functions. Cambridge: Harvard University Press.

Kaija Rautaparta-Pennanen, Päivi Rönkkö ja Katja Koskela

KUVAUS PALOISTEN PÄIVÄKODIN TEKNOLOGIAKASVATUKSESTA

JOHDANTO

"Päiväkodinjohtajana kysyin tiimin kehittämispalaverissa, mitä tarkoittaa teknologia?" päiväkodin johtaja Päivi toteaa ja jatkaa tuumailuaan, "kun pohdimme asiaa yhdessä tarkemmin, niin huomasimme, että myös meidän varhaiskasvatuksessa toteutetaan jo laajasti teknologiakasvatusta. Ja tämä meillä olemassa oleva teknologiakasvatus tulee saada näkyväksi ja tutuksi."

Teknologiakasvatuksen toteuttamisessa ja kehittämisessä avainasemassa on varhaiskasvatuksen henkilöstö. Montessori (1940, 78) määrittä jo aikoinaan kasvattajan tärkeiksi tehtäviksi lapsen itsemnäisyyden tukemisen sekä lapsen tarpeiden huomioimisen. Henkilöstön herkkyys huomata lapsen luonnollinen kiinnostus ja tarve tutkia, toimia ja leikkiä sekä tukea lasten toimijuutta ja osallisuutta on merkityksellistä myös teknologiakasvatuksessa. Teknologiakasvatuksessa on oltava tavoitteena myös henkilöstön innostaminen ja osaamisen tukeminen, jotta teknologiakasvatus tulisi varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa entistä tutummaksi.

Majoisen (2019) oppimisympäristöihin liittyvässä tutkimuksessa perusopetuksen esimies, joka on innostunut tekniikasta, kokee sen hyödyllisenä ja pyrkii samalla kehittämään koulua, vaikuttaa oman asenteensa kautta opettajakunnan teknologiamyönteisyyteen. Myös päiväkodin arjessa esimiehellä on vaikutusta teknologiakasvatuksen kehittämistyössä. Tässä artikkelissa konkretisoimme sitä, mitä teknologiakasvatus ja teknologiaosaamisen tukeminen varhaiskasvatussyksikössä voi tarkoittaa. Teknologiakasvatus voidaan ymmärtää myös Paloisten päiväkodissa kuten Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) ja Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteissa (2021) tieto- ja viestintäteknologia ymmärretään laitteita ja sovelluksia laajempänä ilmiönä ja tarkastelun kohteeksi nostetaan myös siihen liittyvät kulttuuriset ja sosiaaliset ulottuvuudet (Mertala 2020). Teknologia- ja ympäristökasvatuksessa on keskeistä lasten omien havaintojen ja toiminnan sekä esimerkiksi esiopetuksessa syntyvien tilanteiden hyödyntäminen, joten artikkelissamme emme kuvaile, mitä lasten ja henkilökunnan tulisi tietää tai osata, vaan artikkelissamme esittelemme yhden varhaiskasvatussyksikön avulla työntekijän roolia pedagogisen toiminnan toteuttajana teknologiakasvatuksessa.

lialmen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2019) kuvataan, miten oppimisympäristöjen kehittämisessä keskeistä on monipuolisuus ja muunneltavuus sekä teknologian mahdollisuuksien hyödyntäminen. Tärkeintä on oppimista tukeva ilmapiiri ja oppijan aktiivinen rooli. Lapset ja huoltajat otetaan mahdollisuuksien mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan oppimisympäristöjä. Suunnitelmassa mainitaan myös, että oppimisvälineet ovat lasten saatavilla ja toiminnassa otetaan huomioon lasten yksilölliset erot ja mahdollisuudet. Oppimisympäristöjen valinnassa huomioidaan myös lähellä olevat kohteet, jotka tukevat esioppilaiden kotiseutukasvatusta. Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2019) kuvataan samoin sitä, miten lialmessa toiminta- ja oppimisympäristöjen kehittämisessä keskeistä on monipuolisuus ja muunneltavuus sekä teknologian mahdollisuuksien hyödyntäminen. Tärkeintä on lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukeva ilmapiiri ja varhaiskasvatuksen tavoitteiden siirtyminen käytäntöön.

Ymmärrämme, että teknologiakasvatus on osa opetussuunnitelmien perusteita, jotka taas ohjaavat työtämme. Teknologia ei ole pelkkää tablettien ja muiden laitteiden käyttöä, kuten helposti voidaan ajatella. Tehtävänäemme on tukea varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa esimerkiksi monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologian taitojen kehittymistä. Tavoitteenamme on kartoittaa Ylä-Savon alueen jo olemassa olevat verkostot varhaiskasvatuksen ja teknologiakasvatuksen kehittämisen tukemiseksi. Savonia ammattikorkeakoulun kanssa on sovittu yhteisessä teknologiatyöryhmässä, että vahvistamme oppilaitosyhteistyötä ja hyödynnämme esimerkiksi teknologiakasvatuksen mahdollisuuksia lasten oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisessa. Syksyllä 2021 sosionomiksi opiskeleva ryhmä

järjestää teknologiakasvatukseen liittyvää ohjaustoimintaa Paloisten päiväkodilla. Paloisten päiväkoti on myös kontekstina Savonia ammattikorkeakoulun opinnäytetyölle, jonka aiheena on varhaiskasvatuksen teknologiakasvatus.

Kuvailemme tässä artikkelissa Iisalmen kaupungin Paloisten päiväkodin teknologiakasvatuksen nykytilannetta ja tulevaisuuden visioita varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen teknologiakasvatuksen kehittämisestä monitoimijaisesti eri verkostoissa Savonia ammattikorkeakoulun kanssa.

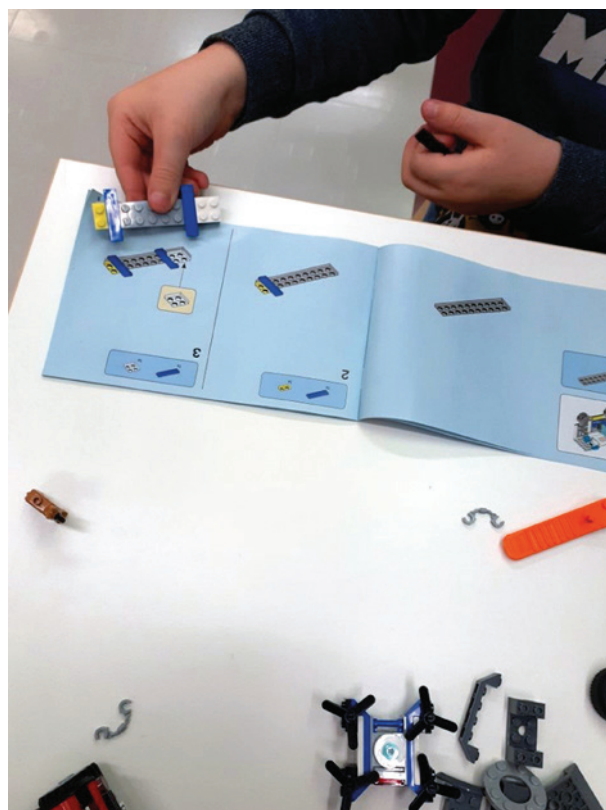
Teknologiakasvatusta Paloisten päiväkodissa

Päiväkotimme on avoinna maanantaista perjantaihin klo 6.30 - 17.00 ja tarpeen mukaan laajennetuilla aukioloajoilla vuorotyötä tekevien vanhempien lapsille. Päiväkotimme toimii väistötiloissa Savonia Kampuksella. Tuemme lapsen yksilöllistä kasvua yhteistyössä vanhempien kanssa. Päiväkodissamme lapsi voi leikkiä, toimia, kysellä ja tutkia yksin tai ryhmässä itsenäisesti tai aikuisen ohjaamana. Hänellä on mahdollisuus saada kokemuksia ja elämyksiä elämää varten. Päiväkodin toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmissa kuvataan teknologiakasvatuksen tavoitteita 2021-2022.

"Kaiken tämän teknologia-asian ympärillä touhuaminen tuo työntekijöille lisää tietoa, ymmärrystä ja varmuutta. Teknologia on ollut pienenä sanana siellä suunnitelmissa, mutta nyt tämä kaikki nostaa sen sanan sieltä esille ja auttaa työntekijöitä huomioimaan sen kasvatus- ja opetustyössään. Sattuukin nyt mukavasti, että monesta tuutista buutataan tätä!" kuvailee päiväkodin johtaja Päivi arjen teknologiakasvatusta.

Päiväkodin arjessa, sekä varhaiskasvatuksessa että esiopetuksessa, tuetaan lasten oppimista ja vahvistetaan lasten tiedon hankkimisen, käsittelyn, analysoimisen, esittämisen, soveltamisen, yhdistelemisen, arvioinnin ja luomisen taitoja. Tutkiva ja ongelmalähtöinen työskentely, leikki, mielikuvituksen käyttö ja taiteellinen toiminta edistävät käsitteellistä ja menetelmällistä osaamista, kriittistä ja luovaa ajattelua sekä taitoa soveltaa osaamista (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Iisalmi 2019). Onkin mielenkiintoista, miten Mertala (2020) kuvaa artikkelissaan sitä, miten tieto- ja viestintäteknologista osaamista tukevaa pedagogiikkaa ei ole toistaiseksi tarkasteltu varhaiskasvatuksen ominaispiirteistä käsin. Päiväkodin arjessa näkyy Mertalan (2017) mukaan muun muassa se, että tavat käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa varhaiskasvatuksessa perustuvat usein perusopetuksen puolelta saatuu malliin. Varhaiskasvatuksen traditiot ja tieto- ja viestintäteknologia nähdään toisinaan vielä yhteensopimattomina ilmiöinä (Mertala 2019; Lindahl & Folkesson 2012). Tämänkin artikkelin tavoitteena on tuoda esille se, miten Majojisen (2019) tutkimuksen mukaan positiivisesti rakentuneessa oppimisympäristössä on kaikilla sen jäsenillä hyvä työskennellä opettajana, kasvattajana tai lapsena myös teknologiakasvatuksen alueilla.

Paloisten päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajat Tuire ja Anne kertovat: *"Teknologiakasvatukseen perehtyminen aloitettiin tekemällä mind map-tyyppinen kartoitus siitä, mitä eskarilaiset ajattelevat teknologian olevan. Ensin oli hiljaista, mutta muuttaman vastauksen jälkeen eskarilaiset pääsivät vauhtiin. Totesimme, että teknologiaa on ympärillämme vallan vaikka mitä ja että tiedeihmiset ja tutkijat ovat teknologiaa suunnitelleet ja valmistelleet. Oi-*

Mieleistä teknologiaa. Kuva Tuire Laitinen.

valluksena oli, että kaikki me ihmiset käytämme teknologiaa päivittäin. Katsoimme Pii ja Poju nimisestä lasten sarjasta jakson, jossa karuselli hajooa ja sen korjaamiseen tarvitaan uusi keksintö – innovaatio. Sarjassa käytetään karusellin korjaamiseen tuulivoimaa. Lasten tehtävä oli miettiä katsomisen aikana, kuinka se liittyy teknologiaan."

Päiväkodin toimivat ja yhteisöllisen tiedon rakentamista edistävät oppimisympäristöt lisäävät vuorovaikutusta ja osallistumista (Majoinen 2019). Teknologia on tullut yhteiskuntaamme pysyvästi, minkä vuoksi myös koulu- ja varhaiskasvatusympäristössä sen kanssa on tultava toimeen. Teknologiaa on opittava ymmärtämään, jotta siitä tulisi luonteva osa elämää (Majoinen 2019).

Poliisilaitos alkutekijöissään. Kuva Tuire Laitinen.

"Seuraavaksi vuorossa oli koodaamista. Harjoittelimme ensin kaverin koodaamista antamalla kaverille lattiaan tehdyssä ruudukossa liikkumisohjeita. Varsinaiseen Bee-Bot -robotin käyttöön otimme tällä kertaa teemaksi tunteet. Bee-Bot -robotin ruudukossa oli erilaisia kuvia, jotka esittivät eri tunteita. Lapsi sai valita tunteen, jota muistaa joskus itse tunteneensa. Robotin sinne ohjelmoituaan, hän kertoi opelle ja toiselle eskarikaverille omakohtaisen muiston, jonka muisti tunteesta. Saimme aikaan hyviä keskusteluita ja lapset olivat innoissaan robotin käytöstä. Voidaanko tehdä uudestaan? kuului monen suusta", tuumailevat varhaiskasvatuksen opettajat Anne ja Tuire lasten koodaamisesta.

Koodaamista. Kuva Tuire Laitinen.

Päiväkodin lapset tutkivat leikin kautta teknologista maailmaa ja tuovat esiin teknologiaan liittyviä tietojaan, taitojaan ja asenteitaan (Opetushallitus 2018; Mertala 2020). Majoinen (2019) tutkimuksen tulosten mukaan teknologisessa oppimisympäristössä voidaan edistää myös oppilaan tuen järjestämistä ja tarjoamista monin eri tavoin.

Päiväkodissa lasten leikissä ilmenevät teknologiaan liittyvät tiedot ja taidot tulisi ymmärtää lapsilta tulevana aloitteina ja teknologiakasvatuksen pedagogisen toiminnan perustana (Mertala 2020). Emt. (2020) kuvaa, miten päiväkodin arjessa tapahtuvat teknologisia ratkaisuja vaativat pulmatilanteet voidaan nähdä pedagogiikkaa rikastavina ja yritykset ratkaista näitä pulmia antavat lapsille mallin toimijuudesta teknologisessa ympäristössä. Tämä tuo armoa meille varhaiskasvatuksen työntekijöille, kun pähkäilemme, ettei osaamisemme riitä teknologiakasvatukseen. Toisaalta kasvattajien epävarmuus teknologiaa kohtaan voi estää lasten toimijuuden tunnistamisen ja sitä kautta tukemisen (Mertala 2020).

Tunnetaitojen harjoittelua Bee-Botin avulla. Kuva Tuire Laitinen.

Vanhempien ajatuksia teknologiakasvatuksesta

Paloisten päiväkodin esiopetusryhmän vanhemmille tehtiin kysely teknologiakasvatuksesta lukuvuoden 2021 - 2022 alussa. Tarkoituksena oli selvittää, miten lasten vanhemmat kokevat teknologiakasvatuksen esiopetuksessa. Vanhempien vastauksia saimme 9 kappaletta. Esittelemme tässä kyselyn tulokset, joita on hyödynnetty päiväkodin toimintasuunnitelman taustalla. Savonia ammattikorkeakoulussa sosionomiksi opiskeleva ryhmä osallistuu toimintasuunnitelman toteuttamiseen, siten että he järjestävät opintoihinsa liittyvää teknologiakasvatuksen toimintaa Paloisten päiväkodin esiopetusryhmässä.

Mitä vanhempien mielestä tarkoittaa teknologia?

Vastauksissa esiintyy päivittäiseen elämään liittyviä asioita. Teknologiasta tulee mieleen teknologiset laitteet, kuten puhelimet, televisiot ja tietokoneet. Teknologiaa kuvaillaan tekniikaksi, mitä käytetään ympäristössä apuna. Sähköiset työkalut esimerkiksi porakone, leivänpaahdin, mikro helpottavat arkielämää.

Teknologia nähdään myös viihdekäyttönä. Vanhempien vastauksissa kerrottiin ihmisten keksimistä elämää helpottavista tekijöistä. Tietotekniikkaa voidaan hyödyntää erilaisten asioiden ja suoritteiden tekemisessä. Teknologia auttaa ihmisiä selviytymään kaikista haasteista. Vastauksissa näkyi myös katse tulevaisuuteen, sillä teknologia haastaa ihmiset keksimään asioita. Teknologia on luovuutta, uusia ideoita ja innovaatioita. Teknologia on kehittynyt huimasti sadassa vuodessa ja esimerkiksi autoissa tekniikka on tärkeässä roolissa, jos mietitään turvallisuutta tai nopeutta.

Vanhemmat kertoivat kyselyn vastauksissa, millaisista teknologisista asioista heidän lapsensa ovat kiinnostuneita ja mitä lapset ovat ihmetelleet?

Lapsia kiinnostaa, miten eri asiat toimivat ja mistä mikäkin on tehty. Vanhemmat kertoivat, että lapsia kiinnostaa pelaaminen ja viihde-elektroniikka. Puhelin, tabletti, televisio ja sähköhammasharja ovat olleet myös ihmettelyn ja kiinnostuksen kohteina ja näiden käyttöä harjoitellaan yhdessä. Akkuporakonettakin on kokeiltu yhdessä vanhemman kanssa. Autot, traktorit, moottoriajoneuvot sekä radio-ohjattavat autot lukeutuvat vanhempien vastausten perusteella lasten kiinnostuksen kohteiksi. Legot ja muut kehittävät lelut ovat suosikkeja. Teknologiset asiat ovat myös vastausten perusteella vanhempien ja lasten yhteisiä kiinnostuksen kohteita.

Vanhempien toiveita opiskelijoille:

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tavoitteita tukevia asioita näkyy paljon vanhempien toiveissa. Vanhemmat toivovat lapsen teknologista kehitystä tukevia toimintoja, joissa lapset haastetaan erilaisten leikkien avulla kehittymään ja ymmärtämään teknologiaa. Vanhemmat halusivat lisätä lapsilleen enemmän tietoisuutta teknologiasta ja erityisesti mihin teknologiaa käytetään. Toiveena on yhdessä tekeminen. Opiskelijoilta toivotaan, että he havainnollistaisivat mahdollisimman hyvin sen, mitä on teknologia. Se, miten koneita käytetään turvallisuus huomioon ottaen, on yksi konkreettinen esimerkki tästä havainnollistamisesta. Opiskelijoiden kanssa on hyvä miettiä myös sitä, mikä on hyvä ruutu-aika. Tietotekniikka, teknologia, puhelin eikä tabletti saa kuitenkaan syrjäyttää kontakteja ja leikkejä. Vanhempien mielestä ei ole myöskään hyvä, jos lapsi näplää liikaa puhelintaan.

Vanhemmat toivovat opiskelijoilta monipuolista tutustumista teknologian eri osa-alueisiin, jotta toiminnassa perehdyttäisiin, mitä mahdollisuuksia teknologia voisi tuottaa lasten elämään. Toiveena on myös, jos opiskelijoiden kanssa lapset ideoisivat tulevaisuuden mahdollisia teknologiakeksintöjä. Ennen kaikkea vanhemmat toivovat lapsilleen mahdollisuutta tutkia ja kokeilla itse.

Sosionomiksi opiskelevien ryhmän on hyvä jatkaa yhteistä ohjattua teknologiakasvatukseen liittyvää yhteistyötä päiväkodin kanssa tämän päiväkodin henkilökunnan laatiman alkukyselyn perusteella. Savonian lisalmen kampuksen sijainti mahdollistaa aktiivisen yhdessä tekemisen meidän päiväkodin kanssa.

Henkilökunnan ajatuksia teknologiakasvatuksesta

Kysyimme henkilökunnan teknologiakasvatus-kuulumiset FORMS-kyselyn avulla syksyllä 2021. Teknologiakasvatus näkyy Paloisten päiväkodin arjessa työntekijöille tehdyn FORMS-kyselyn perusteella hyvin monessa asiassa.

Kysymykseen, miten toteutat teknologiakasvatusta, saimme mielenkiintoisia vastauksia:

- *"Hauskasti huumoria käyttäen."*
- *"Tabletilla ja puhelimella kuvataan lasten tekemisiä, apuvälineenä dokumentointia varten. Tähän yhdistän myös kaikki ruutuajat ja netin käytön. Myös rakentamiset, esim. legot ja talonrakennukset kuuluvat mielestäni tähän."*
- *"Ihan peruseriaatteena on havainnoida lasten kanssa ympäröivää maailmaa, ihmetellä lasten kanssa yhdessä ja vastata lasten kysymyksiin. Kaikki ympärillämme on jollain lailla kytköksissä teknologiaan. Tällä hetkellä olemme mukana teknologiakasvatukseen liittyvässä projektissa ja se on myös meidän tämän vuoden esiopetussuunnitelmassa mainittu yhdeksi pääpainotusalueeksi. Olemme keskustelleen lasten kanssa teknologiasta, avanneet sen käsitettä ja esimerkiksi harjoitelleet koodaamista be bot-robotilla."*
- *"Sanoitan lapsille, jos esim. teen kännykällä, tabletilla tai tietokoneella jotain (esim. miten ihmeessä nappia painamalla lähtee tämä kuva sinne äidin kännykkään??). Keskustellaan lapsen tasoisesti. Lapsi voi itsekin ottaa kuvia."*
- *"Keskusteltiin lasten kanssa, mitä on teknologia ja teimme ajatuskartan lasten ajatuksista. Harjoitteleimme ohjelmointia: ensin lapset parityönä ohjelmoiden toisiaan liikkumaan ruudukolla ja sitten ohjelmoimaan Bee Bot-robottia alustalla valitsemaansa kohtaan. Jatkamme aiheesta työstäen sitä lisää ja liittäen tähän aiheeseen muita esiopetuksen sisältöaiheita esim. kädentaitoja. Olemme tilanneet päiväkodille myös teknologiakasvatukseen liittyen muita ohjelmoitavia robotteja ja pikukulegoja, joista lapset saavat rakentaa mallin mukaan."*
- *"Lasten kanssa havainnoidaan yhdessä arjessa miten ja miksi joku asia toimii niin kuin se toimii. Käytetään lasten kanssa teknologiaa, kuten kameraa, tablettia, tietokonetta, etsitään tietoa, tehdään itse, tuotetaan valokuvia dokumentointia varten."*

Kysyimme myös toiveita teknologiakasvatukselle. Ja näitä kaikkia vaihtoehtoja toivottiin tasapuolisesti: koulutusta, keskustelua ja yhteistyötä Savonian kanssa.

Lisäksi kysyimme mitä on teknologiakasvatus mielestäsi ja mitä se olisi parhaimmillaan?

- *"Teknisten vempaiden käyttöä, positiivisen asenteen luomista teknologiaa kohtaan, pohja tulevaisuudelle."*
- *"Lasten kanssa yhteistä pohdintaa siitä, miten ja miksi joku asia toimii niin kuin se toimii. Myös yhteistä tutkimista, keksimistä, oivalluksia. Teknologiakasvatus ei ole pelkästään koneiden ja tekniikan tutkimista, vaan laajempaa syy-seuraussuhteiden ajattelua."*
- *"Lasten ihmettelyyn vastaaminen on kaikki teknologiakasvatusta. Lapset saavat tutkia ympäröivää maailmaa ja pohtia miten mikäkin asia ja esine toimii. Pohtia miksi erilaisia asioita ja tekniikka on kehitetty, mitä tarkoitusta varten. Avata käsitettä laajemmin, eikä suunnata teknologiakasvatukset olevan vain esimerkiksi teknisiä laitteita esim. tabletti."*
- *"Aikaa pysähtyä kysymysten pariin, tutkia, ihmetellä yhdessä. Mahdollisuuksia kokeilla."*
- *"Lasten kanssa pohtimista, mitä teknologia on ja mitä se tarkoittaa. Lasten omien oivallusten tukemista, tutkivaa oppimista ja erilaisten laitteiden tutkimista. Lapset saavat rakentaa itse ideoihinsa liikkuvia "leluja" ja rakennelmia ja tutkia, miten jokin asia toimii. Esim. miksi lelu liikkuu. Ohjelmoinnin alkeita eri välineillä ja erilaisista materiaaleista rakentamista. Lasten innovaatioiden toteuttamista."*
- *"Yhteistä ihmettelyä, yhdessä miettimistä, oivalluksien saamista lasten kanssa."*

Yhteenveto ja tulevaisuuden näkymiä

Lindahl ja Folkesson (2012) kuvailivat jo kymmenen vuotta sitten artikkelissaan, miten tietokoneiden avulla esimerkiksi mahdollistetaan uudenlaista tukea oppimisen haasteisiin. Lasten osallisuuden ja lapsen näkökulman merkityksen huomioiminen voivat luoda uusia mahdollisuuksia oppimiseen ja kehittymiseen (Lindahl & Folkesson 2012). Mertala (2020) on varhaiskasvatuksen pedagogisten traditioiden korostamisen kautta pyrkinyt osoittamaan, että tieto- ja viestintäteknologinen osaamisen tukemiseen liittyvä ammatillinen kompetenssi ei ole pelkää uuden oppimista, vaan myös olemassa olevan ammattitaidon hyödyntämistä uudenlaisten ilmiöiden käsittelyssä. Perus- ja täydennyskoulutuksen näkökulmasta voimaannuttaville lähtöasetelmille on tarve, sillä varhaiskasvatuksen työntekijöiden on useissa yhteyksissä tunnistettu olevan epävarmoja omasta tieto- ja viestintäteknologisesta osaamisestaan (Mertala 2017). Mertala (2020) kuvaa oivallisesti sitä, miten myös henkilökunta, ihan kuten Paloisten päiväkodissakin, ammattikasvattajina suhtautuu tieto- ja viestintäteknologian kanssa kohtaamiin haasteisiin mallintaa lapsille tietynlaisia toimijuuksia.

Toiveenamme on, että tulevaisuudessa pystymme hyödyntämään tätä teknologiakasvatuksen yhteiskehittämistä monitoimijaisissa verkostoissa. Innovaatio- ja yrityskehittämisestä olisi hyvä toteuttaa teknologiakasvatuksen rinnalla. Savonia ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kanssa voisimme rakentaa tulevaisuuden lapsille yhtenäistä opintopolkua, jonka tavoitteena voisi olla sosionomiopiskelijoiden teknologiakasvatuksen opetussuunnitelman mukaan hyvinvoinnin edistäminen teknologian avulla. Jospa tunnistaisimme jo varhaisessa vaiheessa hyvinvoinnin innovaatioita ja käyttäisimme niitä. Tärkeää on tulevaisuudessa ymmärtää myös varhaiskasvatuksessa hyvinvointiteknologian eettisiä näkökulmia.

Teknologiakasvatuksen ja siihen liittyvän täydennyskoulutuksen avulla myös henkilöstön voimavarat ja osaaminen kehittyvät. Voisimmeko kenties aloittaa teknologia-alan ammattilaisten vajeen paikkaamisen kiinnittämällä enemmän huomiota varhaiskasvatuksen teknologiakasvatukseen?

Se, miten näemme teknologiakasvatuksen tulevaisuudessa, on tässä henkilökunnan kyselyn vastauksessa kuvattu lyhyesti: *"Yhteistä ihmettelyä, yhdessä miettimistä, oivalluksien saamista lasten kanssa!"*

Lähteet

Esiopetussuunnitelman perusteet, Iisalmi 2019.

<https://www.iisalmi.fi/loader.aspx?id=0423b9ae-f3b0-4b57-bb31-e536a576ca10>

Lindahl M. G. & Folkesson A.-M. 2012. ICT in preschool: friend or foe? The significance of norms in a changing practice, *International Journal of Early Years Education*, 20 (4), 422-436, DOI: 10.1080/09669760.2012.743876

Majoinen, J. 2019. Toimintakulttuuri, resurssit ja pedagogia. Oppilaan tukea edistävät javaikeuttavat tekijät fyysisessä, sosiaalis-pedagogisessa ja teknologisessa oppimisympäristössä. Itä-Suomen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnantutkimuksia 144. Saatavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/21308/urn_isbn_978-952-61-3132-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y (haettu 23.9.2021).

Mertala, P. 2017. Wag the dog—The nature and foundations of preschool educators' positive ICT pedagogical beliefs. *Computers in Human Behavior*, 69, 197–206. DOI: 10.1016/j.chb.2016.12.037

Mertala, P. 2019. Digital technologies in early childhood education – a frame analysis of pre-service teachers' perceptions, *Early Child Development and Care*, 189 (8), 1228-1241. DOI: 10.1080/03004430.2017.1372756

Mertala, P. 2020. Laaja-alaisen tieto- ja viestintäteknologiaosaamisen tukeminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti. Journal of Early Childhood Education Research* 9 (1), 6–31. Saatavissa https://www.researchgate.net/publication/336982875_Laaja-alaisen_tieto_ja_viestintateknologiaosaamisen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa (haettu 10.9.2021).

Montessori, M. 1940. *Lapsen salaisuus*. Suom. J. A. Hollo. Porvoo: WSOY.

Opetushallitus 2018. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Opetushallitus 2021. *Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet 2021*.

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kaksivuotisen-esiopetuksen-kokeilun-opetussuunnitelman-perusteet>

Paloisten päiväkoti. Esittelyteksti.

<https://www.iisalmi.fi/Suomeksi/Palvelut/Kasvatus-ja-opetus/Varhaiskasvatuspalvelut/Paivakodit/Paloisten-paivakoti>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, Iisalmi 2019.

<https://www.iisalmi.fi/loader.aspx?id=9d66ad9a-cff1-4bbe-8f68-360125772812> (haettu 7.10.2021).

Kirjoittajat ovat Iisalmen kaupungin sivistys- ja hyvinvointitoimialan työntekijöitä:

Päivi Rönkkö on Paloisten päiväkodin johtaja

Katja Koskela on varhaiskasvatusjohtajan sijaisena

Kaija Rautaparta-Pennanen koordinoi Oppimisen tuen hanketta

Minna Kaija-Kortelainen

LAPSEN OIKEUKSIEN KEHITTYMINEN LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ - OSALLISUUDEN NÄKÖKULMASTA

Lasten ajatuksia arjesta ja osallisuudesta

Aloitan tämän artikkelin pohtimalla lapsen oikeuksia ja osallisuutta, lapsen näkökulmasta. Mitä lapset itse ajattelevat juuri nyt heille tärkeistä asioista ja oikeuksista? Asiaa voidaan pohtia vuonna 2020 tehdyn lapsibarometrin avulla. Tutkimuksessa selvitettiin, mitä lapset ajattelevat hyvästä elämästä. Lapsibarometrin tulokset voidaan kiteyttää lasten mielipiteiden pohjalta kolmeen hyvän elämän peruspilariin: leikki, koti ja ruoka. Tärkeimmäksi asiaksi muodostui kyselyn mukaan siis arjen sujuvuus (Lapsibarometri 2020).

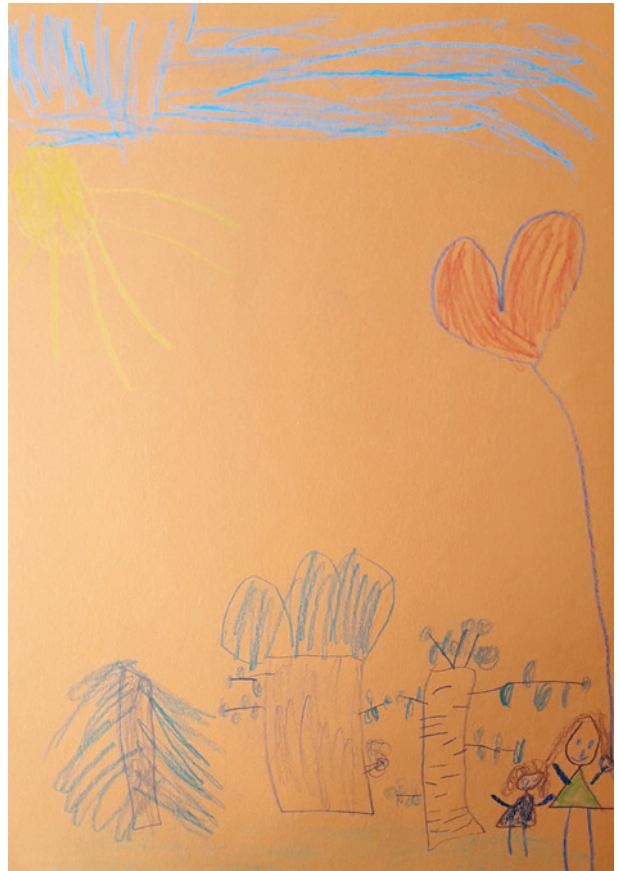
Myös Lastensuojelun Keskusliitto (2021) on kuvannut lasten ja nuorten kokemuksia osallisuudesta ja lapsen oikeuksista artikkelissaan *Lapsen oikeudet lapsen silmin*. Tutkimuksen mukaan lapset haluavat, että heitä kuullaan erityisesti heidän omissa arjen ympäristöissään, kuten koulussa, kotona ja harrastuksissa. Heidän mukaansa aikuiset tekisivät parempia päätöksiä, jos he ottaisivat lasten mielipiteitä enemmän huomioon. (Lastensuojelun keskusliitto 2021.) Suomalaisten lasten hyvän elämän toteutumista voi arvioida myös lasten hyvinvoinnin kansallisten indikaattoreiden avulla, joiden mukaan yhdeksän kymmenestä suomalaislapsesta voi pääosin hyvin. Noin kymmenesosa lapsista ja nuorista pidetään sellaisena ryhmänä, joille kasautuu pahoinvoinnin riskit ja oireet. (Lapsibarometri 2020.)

Lasten osallisuudesta Suomessa

Lasten osallisuutta ja kohtaamista pidetään tärkeänä asiana, ja siihen myös velvoittaa nykyinen lainsäädäntö, muun muassa YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja lukuisat säännökset kansallisessa lainsäädännössä. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklassa säädetään lapsen osallistumisoikeuksista ja osallisuus onkin lapsen oikeuksien sopimuksen merkittävimpiä periaatteita lapsen edun ohella (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989).

Lapsen osallistumiseen ja etiikkaan liittyen on julkaistu eettiset ohjeet erityisesti lapsen rooliin palveluiden kehittäjänä. Eettisten ohjeiden mukaan lapsen osallistumisen tulee aina olla vapaaehtoista ja avointa, lasta kunnioittavaa sekä hyödyllistä lapselle. Lapsille tulee perustella osallistumiseen liittyvä tarkoituksenmukaisuus sekä vaikuttamisen mahdollisuudet. Raportissa todetaan myös se, että osallistuminen vaatii resursseja, jotka yhteiskunnan tulisi turvata. (Hipp & Palsanen 2014.)

Lapsen oikeuksien sopimusta edelsi YK:n lapsen oikeuksien julistus vuodelta 1959, joka ei ollut valtiolta sitova. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus on sopimusvaltioita velvoittava ihmisoikeussopimus, johon myös Suomi on sitoutunut vuonna 1991 (SopS 59–60/1991). Sopimuksen tarkoituksena ei ole ainoastaan täyttää lapsen tarpeita vaan taata ja toteuttaa hänen oikeutensa. Sopimuksen yhtenä

Lapset toivovat, että heitä kuullaan heidän omissa arjen ympäristöissään. Lapsi on piirtänyt itselleen tärkeän arjen paikan, metsän ja tärkeät ihmiset kuvaan. Kuva: Kukka-Maaria Raatikaisen kotiarkisto.

keskeisimpänä tarkoituksena on lapsen edun ja itsemääräämisoikeuden turvaaminen. Lapsen kuuleminen ja hänen mielipiteensä selvittäminen (osallisuuden keskeisin ydin) on turvattu sopimuksen 12 artiklassa, jonka mukaan lapsen osallisuuden tulee olla yksi kaikkea viranomaistoimintaa läpäisevä perusoikeus. Lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklan mukaan lapsi saa ilmaista näkemyksensä kaikkiin hänen kohdistuvissa asioissa. Lapsen oikeus osallisuuteen yleissopimuksen mukaan ei kuitenkaan typisty vain yhteen pykälään vaan on laaja käsite, jossa turvataan lapselle oikeuksia, vapauksia ja suojaa (Pajulammi 2014).

Yleissopimuksessa puhutaankin osallisuus-oikeuksista (*participation rights*), joka sisältää myös esimerkiksi mielipiteen ilmaisemiseen, uskonnon vapauden ja pääsyn tietoon (McMellon & Tisdall 2020, 159).

Lapsen oikeuksien sopimuksen lisäksi myös YK:n vammaissopimuksessa (SopsS 27/2016) on lapsia koskevia velvoitteita osallisuuden näkökulmasta. Vammaissopimuksen mukaan sopimusvaltioiden on huolehdittava vammaisten lasten oikeudesta ilmaista näkemyksensä ja tarjottava heille siihen riittävästi apua. Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklan 1 kohdassa turvataan lapselle oikeuden vapaaseen mielipiteen ilmaisuun. Sen mukaan lapsen mielipide on otettava huomioon kaikissa häntä koskevissa asioissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Kuuleminen ei kuitenkaan ole riittävää, vaan lapsen näkemykset on otettava huomioon vakavasti heti, kun lapsi kykenee ne ilmaisemaan. (Lapsen oikeuksien komitea Suomea koskeva määräaikaisraportti, 2011.)

Lapsi ei välttämättä osaa sanoin ilmaista, mitä hän ajattelee tai tuntee. Piirtäminen voi olla luontevampi tapa. Kuva: Kukka-Maaria Raatikaisen kotiarkisto.

Lasten osallisuus oikeuksien toteutuminen Suomessa

Lasten osallistumisoikeuksien tilaa on arvioitu tuoreessa Oikeusministeriön raportissa (2020) *Kuullaan, mutta ei kuunnella*. Raportin keskeinen viesti on se, että Suomessa lapsen osallisuus oikeudet on pääsääntöisesti hyvällä tasolla. Kehitettävää löytyy kuitenkin haavoittuvimmassa asemassa (nuoremmat lapset, vammaiset lapset, köyhemmät lapset, maaseutuyhteisöjen lapset, romanilapset sekä vähemmistö lapset) olevien lasten osallisuuteen liittyen. Raportin mukaan eniten kehitettävää on muun muassa siinä, että Suomesta puuttuu kansallinen lapsistrategia. Lapsilla tulisi myös olla enemmän tietoisia oikeuksistaan sekä erilaisista valitusmenettelyistä. Lapsille on vain vähän tarjolla palauttekanavia koskien julkisia palveluita.

Lasten osallisuus oikeudet eivät toteudu käytännössä kovinkaan hyvin, vaikka lapsen oikeuksien sopimus on ollut voimassa noin 30 vuotta. Lapsen mielipiteille ei anneta painoarvoa tai osallisuus oikeuksia ei aina tunnusteta lasten oikeuksiksi. (McMellon & Tisdall 2020, 160.) Lapsen osallisuus on perinteisesti saatettu nähdä melko kapeasti pelkästään lapsen kuulemiseksi tai informoinniksi (Pajulammi 2014, 139). Lapsen osallisuuden tulisi kuitenkin olla osallisuutta kaikissa lapseen liittyvissä asioissa, hyvinkin arkipäiväisissä asioissa eikä pelkästään hallinnollisissa ja erilaisiin päätöksiin liittyvissä asioissa (Räty 2019, 184). Lastensuojelussa lapsen osallisuuteen on nähty liittyvän edelleen paljon ongelmia, esimerkiksi lapsen tiedollisiin oikeuksiin liittyen (Nylund 2021, 326).

Valvira (2013) on myös kiinnittänyt huomiota rajoitustoimenpiteiden käyttöön sijaishuollossa, kirjaimiseen sekä lapsen oikeuteen ylläpitää sosiaalisia suhteita, päättää ulkonäöstään ja omista varoistaan. *Toimiva lastensuojelu* -selvitysryhmän mukaan asiakkaan osallisuus on palveluissa puutteellinen liittyen kuulluksi tulemisen ja toimivaan vuorovaikutukseen (STM 2013). Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on tuoreessa ratkaisussa (AOA 20.8.2021 dnro 1805/2020) ottanut kantaa sijaishuollossa olevan lapsen mielipiteen ja edun huomioiseen. Tapauksessa lapsen mielipide ohitettiin päätöksissä, vaikka lapsen mielipide oli vuosien ajan yksiselitteisesti ja johdonmukaisesti sama. Lapsen mielipidettä tukivat myös useat asiantuntijat. Apulaisoikeusasiamies toteaaakin, että lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta on tärkeää, että lapsen mielipiteelle annetaan suuri painoarvo. Lapsen näkemystä tapauksien järjestelyistä olisi pitänyt kunnioittaa. Tapauksessa apulaisoikeusasiamies toteaa edelleen, että lapsen etu ohittaa biologisten vanhempien oikeudet.

Osallisuuden toteutumiseen sosiaalihuollossa liittyy monia epäkohtia. Osallisuuden toteutumiseen liittyvässä empiirisessä tutkimuksessa eduskunnan oikeusasiamiehen laillisuusvalvontaan liittyen selvitettiin osallisuuden toteutumista sosiaalihuollossa. (Kaija-Kortelainen 2021.) Tutkimuksen johtopäätöksenä todetaan, että eduskunnan oikeusasiamies on tehnyt eniten laillisuusvalvontaratkaisuja osallisuuteen eniten lastensuojelussa ja vanhustenhuollossa. Tutkimuksessa muodostettiin aineistosta neljä pääteemaa osallisuuteen liittyen, joita olivat asiakkaan tiedolliset oikeudet, oikeus osallisuuteen sosiaalihuollon palveluissa, työntekijä osallisuuden mahdollistajana sekä oikeusturvaan linkittyvä osallisuus. Asiakkaan mielipiteen selvittämiseen tutkimuksessa liittyvät epäkohdat liittyivät siihen, että asiakkaan mielipidettä ei selvitetty riittävästi ja aktiivisesti eikä huomioiden erilaisia tapoja selvittää asiakkaan mielipidettä oikea-aikaisesti. Osallisuuden epäkohdat laitos- ja asumispalveluissa liittyivät siihen, että asiakkaille ei ollut turvattu normaalia arkea, yksilöllistä kohtelua, sosiaalisten suhteiden ylläpitoa ja viriketoimintaa. Työntekijöiden roolissa osallisuuden mahdollistajana korostui aktiivisuus, jolloin työntekijän tapaa usein lasta, ohjeistaa ja neuvoo lasta aktiivisesti sekä antaa hänelle riittävästi tietoa. Oikeusturvaan linkittyvän osallisuuden epäkohdat liittyivät siihen, että asiakas ei saanut päätöstä, sitä ei perusteltu tai annettu tiedoksi. (Kaija-Kortelainen 2021, 55, 59–62).

Miten lasten osallisuutta on pyritty vahvistamaan sosiaalihuollossa?

Lastensuojelulakiin (542/2019) tehtiinkin lisäyksiä. Hallituksen esityksestä (HE 237/2018 vp) haluttiin vahvistaa lastensuojelulaitoksessa asuvien lasten oikeuksia lapsen osallisuuden vahvistamiseen rajoitustoimenpiteiden osalta. Lastensuojelulakiin lisättiin pykälä 61 b, johon on kirjattu palveluntuottajan velvollisuus tehdä hyvää kohtelua koskeva suunnitelma osana omavalvontaa. Osana hyvää kohtelua

koskevan suunnitelman tulee sisältää tiedot toimenpiteistä, joilla lapsen ikätasoista itsemääräämisoikeutta (osana osallisuutta) vahvistetaan, tuetaan ja ylläpidetään. Lasten tulee osallistua suunnitelman laatimiseen ja heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan tulee hyödyntää suunnitelmassa. Suunnitelma tulee käydä lasten kanssa läpi. (HE 237/2018 vp.) Osallisuutta on käsitelty lainsäädännön ohella soft law -aineistosta kuten laatusuosituksista ja erilaisista käsikirjoista. Lastensuojelun laatusuosituksessa on lähdetty siitä, että kunnissa tulee laatia lasten, nuorten ja heidän osallistumisensa vahvistamiseksi ja lastensuojelupalveluiden parantamiseksi suunnitelma, joka voidaan liittää osaksi lastensuojelulain 12 §:n mukaista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. Lastensuojelun laatusuosituksen (2019) mukaan lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta voidaan osana palvelujen kehittämistä tukea siten, että järjestetään erilaisia asiantuntijaryhmiä, kuulemistilaisuuksia ja koulutusta. Lastensuojelussa olevan asiakkaan, lapsen tulee voida luottaa siihen, että hän tulee kuulluksi omana itsenään ja hänen tulisi saada riittävästi aikaa omilta työntekijöiltään (Lastensuojelun laatusuositus 2019).

Lopuksi

Lopuksi voidaankin todeta, että lainsäädännössä osallisuusosoikeuksista on säännelty kattavasti. Lakien toimeenpanossa ja kuntien erilaisissa käytännöissä on eniten kehitettävää lapsen osallisuuteen liittyen. Työntekijät tarvitsevat enemmän koulutusta osallisuusosoikeuksiin liittyen. Useinkaan aikuiset eivät osaa, halua tai ymmärrä huomioida lapsen osallisuusosoikeuksia. Viranomaisen tulisi tilannekohtaisesti pystyä pohtimaan ennen toimenpiteitä ja ratkaisuja sitä, miten osallisuus voi tilanteessa parhaiten toteutua. (Kaija-Kortelainen 2021.) Pelkkä muodollinen lapsen kuuleminen ei vielä takaa lapsen todellisia osallistumismahdollisuuksia.

Lähteet

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen kanteluratkaisu. AOA 20.8.2021 dnro 1805/2021. Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin päätös 20.8.2021 kanteluun sijaishuollossa olevan lapsen mielipiteen ja edun huomioimisesta biologisten vanhempien tapaamista koskevassa asiassa.

HE 237/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle lastensuojelulain muuttamisesta. Eduskunta. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_237+2018.aspx

Hipp, Tiia & Palsanen, Kati 2014 (toim.) Lasten osallistumisen etiikka - lapset ja nuoret palveluiden kehittäjinä. Kymmenen periaatetta. Lastensuojelun keskusliitto. https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Lasten_osallistumisen_etiikka1.pdf

Kaija-Kortelainen, Minna (2021). Osallisuuden toteutuminen sosiaalihuollossa: Empiirinen tutkimus eduskunnan oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnasta. Oikeustieteellinen opinnäytetyö. Itä-Suomen yliopisto. Saatavissa: <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/26438>

Lapsibarometri 2020. "Unta, ruokaa, leikkejä, rakkautta ja karamelliä, juomaa" - Hyvä elämä 6-vuotiaiden kokemana. Tuukkanen, Terhi (toim.) Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2020:5. Saatavilla osoitteessa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162989>

Lapsen oikeuksien komitea Suomea koskeva määräaikaisraportti 2011 (CRC/C/FIN/CO/4).

Lastensuojelun keskusliitto 2021. Lapsen oikeudet lapsen silmin. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/artikkelit/lapsen-oikeudet-lasten-silmin-2021/>

Lastensuojelun laatusuositus 2019. Malja, Marjo; Puustinen-Korhonen, Aila; Petrelius, Päivi; Eriksson, Pia (toim.) Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y

McMellon, Christina & Tisdall, E. Kay M. 2020. Children and Young People's Participation Rights: Looking Backwards and Moving Forwards. International Journal of Children's Rights 28/2020, 157 - 182.

Nylund, Anna 2021. Kohti lapsen todellista osallisuutta: juhlapuheista asenteiden ja toimintatapojen muutokseen. Teoksessa Suvianna Hakalehto & Virve Toivonen (toim.) Lapsen oikeudet perheessä, Kauppakamari 2021.

Oikeusministeriö 2020. "Kuullaan, mutta ei kuunnella": Lasten osallistumisoikeudet Suomessa. Arviointiraportti. Oikeusministeriön julkaisu. Selvityksiä ja ohjeita 2020:10. Saatavilla osoitteessa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162085>

Pajulammi, Henna 2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Talentum.

Räty, Tapio 2019. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Edita 2019.

STM, Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti 2013.

Valvira 2013. Valviran ohje 15.3.2013. Dnro 1731/05.00.00.01/2013.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989. Suomen Unicef. Saatavissa osoitteesta: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Liisa Törn ja Pirjo Turunen

Kerro meille tarinasi!

– Lapsen oikeudellinen näkökulma omaan teokseen digitarinoita kerätessä

Johdanto

Meistä jokainen muistaa varmasti omasta lapsuudestaan tilanteita, joissa omatekemiä tuotoksia on esitelty muille ihmisille. Työn esittely on voinut olla sinulle helppoa; olet kokenut olevasi melko taitava piirtäjä tai maalaaja ja olet saanut kehuja hienosta värien käytöstä tai sommittelusta. Toiset taas ovat kokeneet suurta ahdistusta ja häpeää joutuessaan näyttämään omia tekeleitänsä muille: aina on jokin mennyt pieleen, mittasuhteet heittävät ja kuva ei muistuta edes etäisesti todellisuutta. Muistatko vielä, saikko vaikuttaa itse teoksesi kohtaloon: esiteltiinkö päiväkodissa tekemääsi maalausta kotinne seinällä vielä ylioppilajuhlissasikin? Roikkuiko omasta mielestäsi se ”maailman kamalin työ” ilkkumassa sinua koko lukuvuoden ajan luokan seinällä kaikkien katsottavana?

Tässä artikkelissa kuvaamme, kuinka lapsen oikeudet omaan teokseensa toteutuvat digitaalisessa maailmassa ja kuinka meidän aikuisten tulisi toimia asiassa.

Lasten oikeudesta osallisuuteen lyhyesti

YK:n lapsen oikeuksien sopimus kuuluu kaikille alle 18-vuotiaille lapsille ja siinä korostetaan lapsen itsemääräämisoikeutta, joka vahvistuu lapsen kasvaessa ja kehittyessä. Yhteiskunnallisesti ajatellen lapsella on yksilölliset oikeudet syntymästään lähtien. Pienen lapsen edusta ja asioista vastaa hänen vanhempansa, laillinen huoltaja tai joku muu hänestä oikeudellisessa vastuussa oleva henkilö. Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa valtiot antamaan lapsille mahdollisuuden osallistua kaikkiin heitä koskeviin ratkaisuihin. Kysymys on sekä yksittäisen lapsen, että lapsiryhmän oikeudesta saada näkemyksensä huomioonotetuksi. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991).

Lapsen oikeudet. Kuva: Pixapay.

Kuka päättää, lapsi vai aikuinen?

Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimitissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991, artikla 12

Lapsia pitää kuulla heti, kun he kykenevät muodostamaan omia näkemyksiään asioista. Lapsen oikeuksien komitea korostaa, ettei maininta kyvystä muodostaa näkemys ole rajoitus, vaan pykälä velvoittaa lapsen läheisiä ja lapsen kanssa toimivia kaikissa tilanteissa arvioimaan lapsen kykyä muodostaa oma näkemys käsiteltävään asiassa. (Hakalehto 2018, 48.)

Lapsella voi olla haasteita ilmaista näkemyksiään. Lapsen oikeuksien komitean mukaan on kiinnitettävä erityistä huomiota vammaisten lasten mahdollisuuteen ilmaista näkemyksensä samankaltaisesti kuin muutkin lapset. (Hakalehto 2018, 48). Käytettävissä on useita eri tapoja saada lapsen ääni kuuluviin: kuvat, lelut, keskustelut ja havainnointi on käytettävissä olevia menetelmiä lapsen kuulemiseen, olipa kyseessä iän tai vaikka vamman aiheuttama mielipiteen kertomisen erityisentuen tarve. Tällaisissa tilanteissa voidaan puhua positiivisesta erityiskohtelusta, jossa madalletaan kynnystä päästä mukaan tasavertaisena toisten kanssa tarjoamalla lapsen tarvitsemaa oikeasuhtaista erilaista kohtelua taidot ja tarpeet huomioiden. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu julkaisuaika tuntematon)

Aikuisella tulee olla tahtoa, valmiuksia ja taitoa kuulla kaikenikäisten lasten näkemyksiä. Myönteisesti ja kunnioittavasti lapseen suhtautuva aikuinen on valmiimpi kuulemaan ja kunnioittamaan lasten mielipiteitä. (Tulensalo, Laimio, Kalliomeri, Törn, Ylhäinen ja Levamo 2021, 14). Lähtökohtaisesti lasta tulee kuulla suoraan, ei pelkästään aikuisten kautta (Unicef julkaisuaika tuntematon) Lapsen näkemysten huomioon ottaminen tapahtuu edelleen yleisimmin huoltajien kautta. Lapsen oma aito mielipide ei kuitenkaan valitettavasti tule useinkaan päätöksentekijälle alkuperäisessä muodossa, jos laisinkaan. (Hakalehto 2018, 434).

Lasta on toisaalta myös suojeltava. Lapsen oikeuksiin kuuluu, ettei häntä rasiteta liiallisella tiedolla tai vastuulla, jolla on kielteinen vaikutus hänen hyvinvointiinsa. Suojelun ja osallisuuden välinen tasapaino on mietittävä kussakin toimintaympäristössä erikseen ja useiden osallisuutta koskevien lainkohtien tulkinnassa yksilöllisesti. (Hakalehto 2018, 434; Turja ja Vuorisalo 2018, 54) Huoltajien oikeus ja velvollisuus toimia lapsensa puolesta ja suojella häntä tarvittaessa perustuu lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lakiin (361/1983), jossa säädetään huoltajan tehtävistä ja muun muassa siitä, että huoltajan tehtävänä on edustaa lasta tämän henkilöä koskevissa asioissa, jollei laissa toisin ole määrätty. Osallisuudella ei pyritä sokeasti antamaan lapsille suurinta mahdollista päätösvaltaa vaan ottamaan lapsi vakavasti yksilönä ja yhteiskunnan jäsenenä mukaan itseään koskeviin päätöksiin (Hakalehto 2018, 50).

Lapsen oikeudet ja digitarinat

Ihanien Ipanoiden Iisalmi -projektissa haluttiin alusta saakka tuoda lasten kokema Iisalmi näkyväksi tarinoiden ja kuvien välityksellä. Projektin digitarinoiden suunnittelussa, toteutuksessa ja valmiiden digitarinoiden tuottamisessa pohdittiin useaan otteeseen lapsen oikeuksia ja niiden toteutumista parhaalla mahdollisella tavalla. Hankkeeseen osallistui iisalmelaisia lapsia sekä varhaiskasvatuksen että perusopetuksen puolelta. Tarinoita päätettiin lähteä keräämään lasten luontaisissa ympäristöissä tuttujen aikuisten kannustamana niin, että mahdollisimman moni lapsista kokisi turvalliseksi jakaa oma näkemyksensä lähiympäristöstään osaksi digitarinoita.

Tiedottamista hankkeesta ja yhteistyön käynnistymisvaiheessa hoidettiin aluksi iisalmelaisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Tämä tarkoitti käytännössä aikuisten välistä asioista sopimista. Teimme tarkkaa selvitystä lasten tuottaman materiaalin käyttöön liittyvistä lupa asioista taataksemme oikeanlaisen selkeyden ja tekijänoikeusturvan kaikille sopijaosapuolille. Tekijänoikeus syntyy heti, kun teos valmistuu ja oikeus kuuluu sille henkilölle, joka on luonut teoksen iästä riippumatta (Kopiosto julkaisuaika tuntematon).

Koska kyseessä oli kaupunkiorganisaatio, kiersi lupalomake hyväksyttävänä kaupungin esimiestason virkahenkilöstöllä. Sähköisten asiakasjärjestelmien kautta emme saaneet lupia jaettua, sillä halusimme lapsilta erilliset luvat omiin teoksiinsa. Käytimme lupalomakkeena kahta lomaketta: toinen oli huoltajille tarkoitettu, perinteinen sanallinen lupalomake. Lapsille valmistimme kuvilla täydennetyn lomakkeen, jonka avulla pienempienkin lasten oli helpompi ymmärtää, mihin lupaa kysyttiin. Tämän kaltaisella lapsille suunnatulla erityishuomiolla halusimme tuoda myös huoltajille näkyväksi lapsen oikeuden omaan teokseensa. Joissakin perheissä voi olla jo tapana keskustella lapsen kanssa yhdessä, mihin huoltaja antaa luvat esimerkiksi Wilman kautta, mutta toisissa perheissä aikuiset päättävät "lapsen yli" häntä koskevista asioista.

Lapset saivat työskentelyn aluksi ohjausta Savonian sosionomiopikelijoilta ja omilta tutuilta aikuisilta varhaiskasvatuksen tai perusopetuksen kentällä. Jokainen sai tehdä haluamansa salaisen teoksen itselleen mieluisasta leikkipaikasta tai leikistä. Aikuisten tehtäväksi muodostui kannustaa ja motivoida lapsia hyppäämään taiteilun maailmaan. Teoksen valmistuttua lapsilla oli valinnan mahdollisuus päättää, saako se julkaisuluvan vai haluaako lapsi teoksen jäävän omaan käyttöön. Valmiit teokset luovutettiin Savonian opiskelijoille digitaaliseen muotoon siirrettäväksi ja tästä prosessista on oma lukunsa tämän julkaisun sisällä.

KUVAUSLUPA

Luovutan lisalmen kaupungille oikeudet _____

lapsen nimi

		KYLLÄ 	EI
	Voin esiintyä kuvissa, videoissa ja äänitteissä, jotka julkaistaan lisalmen kaupungin nettisivuilla, sosiaalisen median kanavalla tai painetussa materiaalissa		
	Minun tekemiäni töitä saa julkaista lisalmen kaupungin nettisivuilla, sosiaalisen median kanavalla tai painetussa materiaalissa		
	Minun nimi voidaan julkaista kuvien, videoiden ja töiden julkaisemisen yhteydessä		

Tällä lomakkeella annan luvan kuvien ja/tai töiden kuvaamiseen, tallentamiseen ja julkaisemiseen lisalmen kaupungin ulkoisessa käytössä.

Kuvaus- ja julkaisulupa on voimassa 31.12.2021.

Paikka ja aika: _____

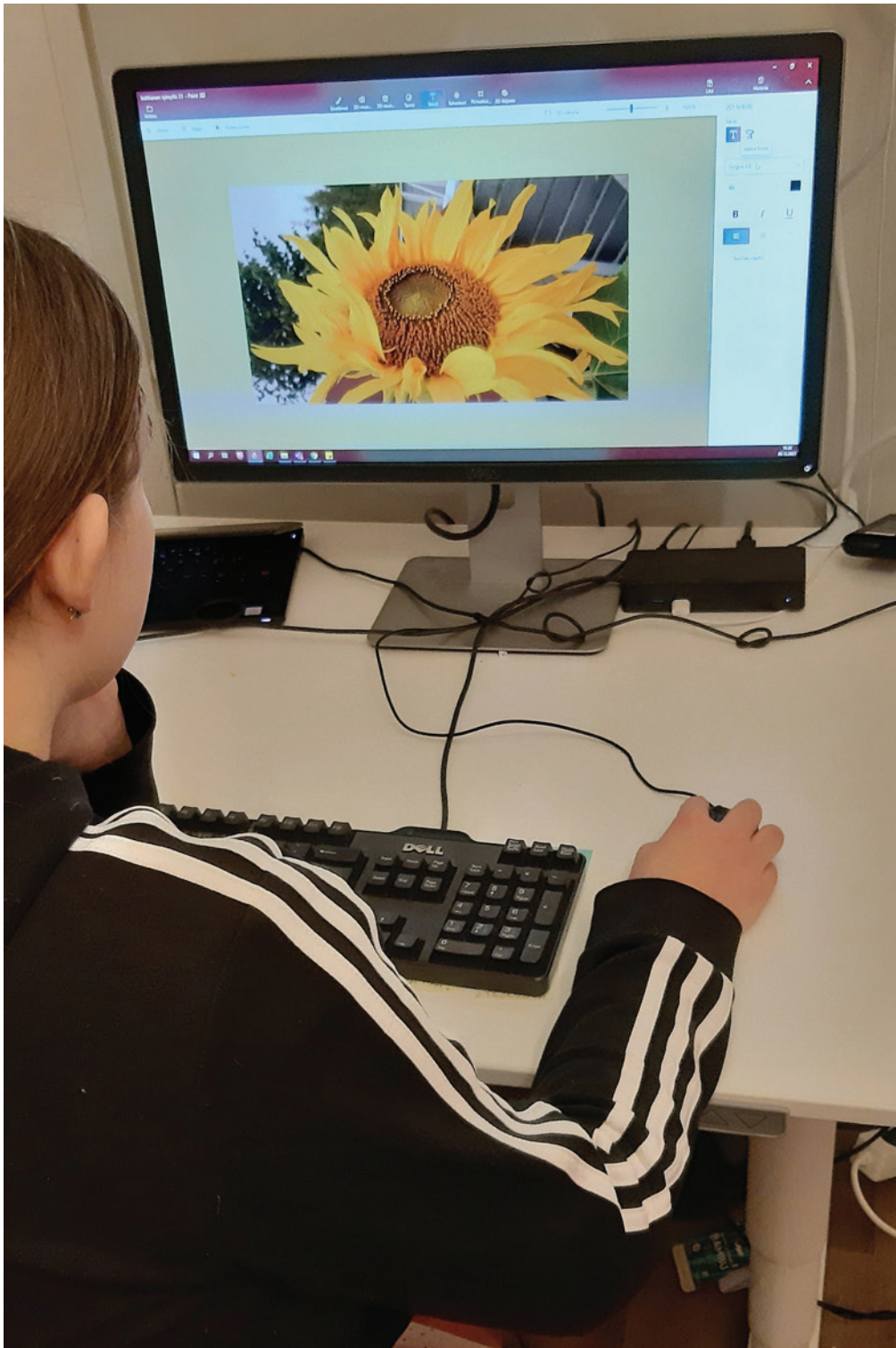

ALLEKIRJOITUS

Kuva 2. Kuvaohjattu kuvauslupa antaa lapsille heidän tarvitsemaa erityistä tukea. Kuva Liisa Törn.

Lopuksi

Digitaalisuus vyöryy meidän ja lastemme elämään voimalla, jossa tuntuu välillä mahdottomalta pysyä mukana. Lapsella on ihmisoikeuksiin kuuluva oikeus ilmaista vapaasti omia mielipiteitään sekä hankkia, vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia, mutta kuten huomaamme, se ei aina ole täysin huoletonta ja helppoa. Kuvien ottaminen ja niiden jakaminen on luvattoman helppoa ja jaamme mielellämme omia ja lasten ottamia kuvia useissa somekanavissamme tai yhteisöjen internetsivuilla. Tekijänoikeudelliset ja lapsen oikeudelliset näkökulmat jäävät helposti huomioimatta nopean toiminnan sosiaalisessa mediassa.

Kuva 3. Lapsi työstää omaa teosta. Kuva Liisa Törn.

On ollut erittäin hienoa työstää *Ihanien Ipanoiden Iisalmi* -projektissa lapsenoikeus-perustaista ajattelua sekä omassa työskentelyssä, että koko yhteistyöverkostossa. Olemme ylpeitä, että iisalmelaiset lapset saivat jättää oman lähtemättömän jälkensä *Ihanien Ipanoiden Iisalmi* -tarinoihin, jotka toivottavasti saavuttavat laajan näkyvyyden Iisalmen kaupungin kanavissa. Jokaisen lapsen omalla tarinalla on oikeus tulla esiin ja kuulluksi; meidän aikuisten tehtäväksi jää huolehtia, että tarinan kertojalla on riittävästi tietoa tarinan vaiheista netin maailmassa. Lapsilla on aina oikeus omiin teoksiinsa, joten pyytämällä lapsen oma lupa teosten esittämiseen, varmistamme että lapsi voi ylpeänä kertoa vielä omille lapsenlapsilleen olevansa näkyvä osa Iisalmen kaupungin 130-vuotistarinaa.

Lähteet

Kopiosto julkaisuaika tuntematon. Tekijänoikeuden abc.

Saatavissa: <https://www.kopiosto.fi/kopiosto/tekijanoikeustietoa/tekijanoikeuden-abc/>.

Viitattu 15.12.2021.

Hakalehto, Suvianna, 2018. Lapsioikeuden perusteet. Alma Talent.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Finlex 1983/361.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>.

Viitattu 20.12.2021.

Tulensalo, Hanna, Laimio, Janica, Kalliomeri, Reetta, Törn, Liisa, Ylhäinen Mia & Levamo Tiina-Maria 2021. Lapsivaikutusten arviointi lasten kanssa. Käytännön opas lapsivaikutusten arvioinnin tekemiseen yhdessä lasten kanssa. Pelastakaa Lapset ry.

Turja, L. & Vuorisalo, M. 2018. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 36-55.

Unicef julkaisuaika tuntematon. Lapsen oikeuksien sopimus - koko teksti.

<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Viitattu 15.12.2021.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu julkaisuaika tuntematon. Yhdenvertaisuuden edistäminen ja positiivinen erityiskohtelu. Saatavissa:

<https://syrjinta.fi/documents/25249352/34271289/Positiivisen+erityiskohtelun+opas.pdf/34593484-7b08-47da-a662-cceb6e4df28e/Positiivisen+erityiskohtelun+opas.pdf/Positiivisen+erityiskohtelun+opas.pdf?version=1.1&t=1603877534727>.

Viitattu 1.12.2021.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.

Saatavissa: https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2.

Viitattu 28.11.2021.

Eerika Jormanainen, Riikka Jurvainen ja Minna Miettinen

Ihanat ipanat: digitarinoiden tuottaminen yhteisprojektina lisalmen kaupungille

Jokainen lapsi on taiteilija, ongelma onkin pysyä taiteilijana kasvettaessa aikuiseksi.
Pablo Picasso

Johdanto

Savonia-ammattikorkeakoulun hyvinvointikoordinaattoriopiskelijoina pääsimme osallistumaan lisalmen kaupungin ja Savonian yhteiseen *Ihanien Ipanoiden lisalmi* -hankkeeseen. *Ihanien Ipanoiden lisalmi* -projekti kuuluu yhtenä osana lisalmen kaupungin 130-vuotisjuhluvuoteen. Hanke on lapsia ja perheitä osallistava, ja tavoitteena on kannustaa kuntalaisia sukupolvien väliseen yhteistyöhön ja yhteisöllisyyteen.

Ihanat Ipanat -digitarinat kerättiin kahdesta eri näkökulmasta, isovanhempien ja iäkkäämpien kaupunkilaisten lisalmesta teemalla *"Millaista lapsuus ja perheiden arki on ollut 130 vuotta sitten lisalmessa?"*. Toisena teemana lapsia innostettiin kertomaan, millaista elämä ja leikit ovat tämän päivän lisalmessa. (lisalmen kaupunki 2021.) Mietimmekin, vieläkö tämän päivän lapset leikkivät samoja leikkejä, kuin 130 vuotta sitten.

Hyvinvointikoordinaattoriopiskelijoina tehtäviimme kuului koordinoita *Ihanien Ipanoiden lisalmi* -hanketta. Tavoitteena oli olla Savonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoille ohjausryhmänä sekä linkkinä opiskelijoiden ja työelämän välillä. Hankkeen työelämäyhteistyökumppaneina olivat Paloisten päiväkotit, Kangaslammin koulu ja Juhani Ahon koulu.

Yhteistyökumppaneiden lapset ja nuoret tuottivat erilaisia materiaaleja: piirustuksia, maalauksia ja videopätkiä, mitkä toimitettiin edelleen sosionomiopiskelijoille työstettäväksi. Sosionomiopiskelijat loivat materiaalin pohjalta digitarinat lisalmen kaupungin käyttöön. Kaikilla kuntalaisilla ja asiasta kiinnostuneilla on mahdollisuus päästä näkemään digitarinat kaupungin eri viestimissä kuten kaupungin nettisivuilla ja sosiaalisen median alustoilla.

Lasten tarinoiden kuuleminen on tärkeää, ja digitarinat ovat uudenlainen tapa ottaa heidät osalliseksi kaupungin arkeen. Hankkeessa mukana olleet lapset ovat kehityksen vaiheessa, jossa tarinan kerronnallisuutta alkaa ilmetä osana heidän kehitystään. Ihmisen kielellinen kehitys sekä kokemustiedon kerääminen ja käyttäminen syntyvät tarinoiden avulla. Kun kerromme tarinoita, se edistää mielikuvitusta ja opettaa viestintätaitoja, mutta samalla se tuottaa emotionaalisten kommunikation taitoja (Aikio 2002). Lisäksi ihminen muodostaa minäkuvaansa ja hahmottaa identiteettiään tarinoiden kautta.

Ihanien ipanoiden lisalmi -hankkeessa kerättiin lasten tarinoita siitä, mitä lisalmessa voi tehdä ja missä voi leikkiä. Kuva: Kaisa Hämäläinen ja Minttu Peuhkurinen, lisalmen tori

Tässä artikkelissa kuvaamme, mitä digitarinat ovat ja millä tavalla tarinoiden materiaalia voi kerätä. *Ihanien Ipanoiden Iisalmi* -hanke toimii tästä oivallisena käytännön esimerkkinä. Kuvaamme artikkelissa omaa tietotaitoaamme digitarinoiden materiaalien keräämisestä sekä niiden lopullisesta luomisesta. Artikkelin loppuun olemme koonneet *Ihanien Ipanoiden Iisalmi* -hankkeen aikana koettamamme haasteita. Haasteet auttavat näkemään, mitä kehittämistä työelämälähtöisissä prosesseissa voi olla.

Hankkeen taustaa

Ihanien Ipanoiden Iisalmi -hanke lähti käyntiin Iisalmen kaupungin 130-vuotisjuhlakilpailun innoittamana. Kilpailussa oli tavoitteena löytää sellainen hanke, mikä pystyisi kuvaamaan Iisalmen kaupunkia uudennlaisin silmin. Savonia-ammattikorkeakoulu lähti kilpailuun ajatuksella luoda Iisalmelaisten lasten kertomia tarinoita leikeistä ja mukavista leikkipaikoista digitarinoiksi. Hankkeen aikana sosionomi (YAMK) -opiskelijat tuottivat historiallisia tarinoita siitä, mitä Iisalmen lapset ovat aikaisemmin leikkineet. Hyvinvointikoordinaattori opiskelijoiden tehtävänä oli koota yhdessä sosionomi (AMK) -opiskelijoiden kanssa tietoa nykyajan leikkipaikoista ja tietoa siitä, mitä lapset leikkivät vuonna 2021 Iisalmessa ja erityisesti, missä.

Digitarinoissa käytettävää materiaalia kerättiin Iisalmen kaupungin eri ympäristöistä, joissa lapset nykypäivänä leikkivät sekä Paloisten päiväkodin lapsilta ja Kangaslammin koulun koululaisilta. Kohdeyryhmänä näissä yksiköissä olivat esikouluikäiset lapset. Hankkeeseen osallistui lopulta yhteensä noin 80 esikoululaista sekä heidän opettajansa ja muuta ryhmien henkilökuntaa. Koronaepidemia vaikutti siihen, että hankkeen aikana muutama yksikkö joutui perumaan osallistumisensa hankkeeseen. Sosionomiopiskelijat saivat kuitenkin kerättyä koronasta huolimatta digitarinoihin piirustuksia, videoita ja puhetta. Yhteydenpito hoidettiin pääasiassa erilaisten digitaalisten kanavien kautta.

Digitarinoissa käytettävää materiaalia kerättiin Iisalmen kaupungin eri ympäristöistä Kuva: Kaisa Hämäläinen ja Minttu Peuhkurinen, Megazone.

Mikä ihmeen digitarina?

Ihanien Ipanoiden Iisalmi -hankkeessa hyödynnettiin digitaalista tarinankerrontaa (*digital storytelling*), jossa tarinankerronta yhdistyy tämän päivän lapsille tärkeisiin digitaalisiin taitoihin (Ohler 2013). Digitarinassa hyödynnetään digitaalista teknologiaa, jossa yhdistellään erilaisia materiaaleja yhtenäiseksi tarinaksi. Ääni, kuvat, videot, musiikki tai teksti muodostavat yhdessä elokuvamaiseksi muutaman minuutin pituiseksi digitarinaksi. Näitä tarinoita voidaan julkaista esimerkiksi kaupungin nettisivuilla tai sosiaalisessa mediassa (Ohler 2013.) Digitarinoita voi tehdä yksin tai ryhmässä missä iässä ja melkein missä paikassa tahansa.

Tarinoiden kertomista ei tarvitse opettaa (Tolska 2002), vaan se kumpuaa jokaisen sisäisestä maailmasta ja ajatuksista (Karlsson 2003). Digitaalinen tarinankerronta yhdistää kulttuuriperinteen näkökulmasta tärkeän tarinankerrontataidon sekä tieto- ja viestintäteknologian keinot. Menetelmän avulla voi luoda kertomuksia, joissa yhdistellään omaa puhetta, visuaalista materiaalia, kuten valokuvia, piirroksia tai musiikkia. (Rauhankasvatusinstituutti 2021.)

Kaikki voivat tehdä digitarinoita ja julkaista niitä. Periaatteessa mikä tahansa asia sopii digitaalisen tarinan aiheeksi. Tarinat ovat usein ajattomia, eli niitä voidaan käyttää vuosienkin päästä sisällön vanhentumatta. Tarinat toimivat dialogina kertojan ja kuulijan välillä. Niiden avulla pääsee sisälle toisen ihmisen ajatuksiin ja kokemuksiin. Tarinan tekijälle taas kuulluksi tuleminen on palkitsevaa ja hyvinvointia edistävää. (Hakanurmi & Kantola 2020.)

Digitaaliset tarinat ovat yksi itseilmaisuuden muoto. Ne ovat lyhyitä, henkilökohtaisia, äänen ja kuvan avulla kerrottuja minielokuvia. 1–5 minuuttia kestävä digitaalisen tarinan käsikirjoitus riittää 100–200 sanaa. Puheen tai tekstin lisäksi tarvitaan kuvia. Kuvia voi alkuun kerätä reilusti ja karsia niistä ylimääräiset pois. Kuvien rinnakkaisuus tai peräkkäisyys herättää katsojassa tarinan, joka syntyy kuvien sarjasta, ei yksittäisestä kuvasta. Kertojan oman äänen lisäksi voidaan käyttää musiikkia tai äänitehosteita. (Hakanurmi & Kantola 2020.)

Digitarinan tuottaminen Kumpulaisen (2011) mukaan voidaan tehdä seuraavien vaiheiden kautta: ideointi, mediamateriaalin kerääminen ja tuottaminen, käsikirjoitus, editointi ja julkaiseminen. Hyvin tehty ideointi ja suunnitelma ohjaa hyvään lopputulokseen ja sen vuoksi on tärkeää suunnitella digitarinan idea hyvin sekä se, kuinka saada tarpeeksi hyvää ja laadukasta materiaalia, mitä käyttää. Kun materiaalia on kerätty monipuolisesti, on digitarinan käsikirjoituksen paikka. Vaikka lopullinen digitarina ei ole montaa minuuttia pitkä, tulee se silti käsikirjoittaa, jotta työ on helpompi tehdä. Editointi ja äänen/ puheen lisääminen lopulliseen työhön tulee digitarinan tekemisen loppuvaiheessa, minkä jälkeen digitarina on valmis julkaistavaksi. Digitarinat ovat aina tekijöidensä näköisiä, eikä niiden ulkoasuun välttämättä ole sen tarkempaa ohjetta. Tässä *Ihanien Ipanoiden Iisalmi* -hankkeessa oli selkeät ulkoasuohjeet, joiden pohjalta sosionomiopiskelijat tuottivat digitarinat.

Kuvien käyttäminen tarinoissa

Valokuvat ovat digitarinoiden visuaalista materiaalia. Valokuva toimii usein videota paremmin, sillä usein videoissa oleva liika materiaali häiritsee kuuntelua eli liikkuva kuva varastaa kuulijan huomion ja itse tarina jää taustalle. Valokuviiin voi lisätä esimerkiksi hitaan kohdistuksen, jolloin katsojalle syntyy vaikutelma elävästä kuvasta. Jokainen valokuva on tarina jo itsessään. Valokuvat tuovat mieleen muistoja ja tavoittavat sellaista, johon sanat eivät yllä. Ne tarjoavat kuulijalle väylän merkityksellisiin asioihin, joiden esiin saamiseen voisi muutoin kulua paljon aikaa. Valokuvat ovat digitarinoiden visuaalista materiaalia. Tarinoissa voi käyttää myös abstrakteja kuvia, kuten luontokuvia, jolloin kuva toimii metaforana tai peilaa tarinan tunnelmaa. Kuvakorttien käyttö on helpottanut monen tarinan syntymistä. (Hakanurmi & Kantola 2020.)

Ihanat ipanat -projektin digitarinoiden kuvat on otettu syksyllä. Kuva: Kati Miina, Kaisa Hämäläinen ja Minttu Peuhkurinen, Sataman ranta ja leikkipuisto

Digitarinan kuvamateriaali saa olla monimuotoista. Valokuvien lisäksi voidaan käyttää skannattuja materiaaleja kuten kuitteja, kirjeitä, piirroksia, maalauksia sekä videokuvaa. Kuvat kertovat omaa tarinaansa tai ne tukevat kerrottua tarinaa yksityiskohtien, ympäristön tai tunnelman kuvauksella. Ne kertovat epäsuorasti ja ruokkivat kuulijan mielikuvitusta ja ajattelua. Kuvien avulla pystyy sanoittamaan tunteita, jotka kirjoitettuna saattaisivat tuntua naiiveilta. Kuva voi olla sekä helppotajuinen elementti käsikirjoituksen rinnalla, että monitulkintainen itsenäinen elementti. Kuvat sisältävät arvoja, normeja, uskomuksia ja asenteita. Mitä vähemmän kuvia käytetään, sitä merkittävämmäksi niiden sanoma tulee. Valokuvien lisäksi myös kuvissa olevat esineet kätkevät sisäänsä tarinoita. Esineet todellisen elämän artefakteina kantavat mukanaan sosiaalisia ja historiallisia narratiiveja. (Hakanurmi & Kantola 2020.)

Yksi lähestymistapa tarinoiden tekemisessä on kuvata itse uutta materiaalia. Voi kuvata erilaisiin hetkiin ja tunnelmiin liittyviä kuvia tai ottaa omakuvia, jolloin kuvattava on samalla sekä toiminnan subjekti että objekti. Tarina voi syntyä katselemalla yhtä tällaista kuvaa. Kirjaa ylös valokuvien nostattamia ajatuksia ja tunteita. Mitä olet kuvannut? Entä mitä et ole kuvannut? (Hakanurmi & Kantola 2020.)

Savonian sosionomiopiskelijoista koostunut ryhmä otti kuvia eri puolelta Iisalmea ennakkoon luodun kuvaussuunnitelman pohjalta. Kuvattavat paikat valikoituivat Juhani Ahon koulun nuorten listaamista iisalmelaisista merkittävistä lapsuuden ja nuoruuden ajanviettopaikoista. Valokuvausryhmää ohjeistettiin ottamaan kuvia luovalla otteella, eri vuorokauden aikoihin sekä eri kuvakulmista. Nyt saamme tämän juhlijulkaisun kautta nauttia näistä kuvista, samoin kuin voimme niitä katsella digitarinoissa. Opiskelijaryhmä kysyi lisäohjeita valokuvaukseensa ja päädyimme siihen, että otetaan jokaisesta paikasta 5-7 kuvaa, jotta niitä olisi riittävästi käytettäväksi.

Paikkakuvissa ei ole ihmisiä. Annamme paikan puhua. Kuvat on otettu syksyllä ja se näkyy kuvista. Koska kuvamateriaalia on paljon, niin niiden hyödyntäminen digitarinoiden ryhmässä on auttanut erilaisten tunnelmien luomista. Kuvien katselu on ollut miellyttävä kokemus. Kuten Hakanurmi ja Kantola (2020) toteavat, että kuvat nostattavat ajatuksia ja tunteita, niin näin voi myös alla olevan kuvan kohdalla pohtia. Mitä se meissä herättää ja millaista tunnelmaa se luo Iisalmeesta kaupunkina?

Tarinan kirjoittaminen

Ihmiset ovat jo aikojen alussa kokoontuneet yhteen kertoakseen tarinoita. Ryhmätyöskentelyä ja yhteen kokoontumista hyödynnetään myös digitaalisessa tarinankerronnassa. Ryhmä auttaa tarinankertojia löytämään, tarkentamaan ja rakentamaan tarinaansa. Tarinoiden kertominen ryhmässä on luontevaa, koska silloin tarinalla on yleisö. Turvallisen ja tuloksellisen ryhmässä työskentelyn aloituksessa onnistuneella ilmapiirillä on iso merkitys. Ryhmän kysymykset vievät eteenpäin ja aloittelevista ajatuksista syntyy kokonaisia tarinoita. tarinat syntyvät kertomisen hetkellä ja muut ihmiset, yleisö, kanssakertajat, palautteen antajat sekä ohjaajat vaikuttavat niihin. (Hakanurmi & Kantola 2020.)

Kerromme koko ajan tarinoita muille, kysymys on siis tutusta ja arkisesta asiasta. Mutta usein valkoisen paperin edessä mielemme tyhjenee. Tarinan esiin houkuttelussa on monia tapoja. Valmiin tekstin tuottamisen sijaan voi ensi alkuun kirjoitella erilaisia listoja arjesta, elämästä yleensä tai vaikkapa työstä. Kun kirjoittamista ei yritä kontrolloida, erilaisia tarinoita nousee esiin helpommin. Listan kirjoittamisen voi aloittaa esimerkiksi lauseella "Minä muistan" ja jatkaa siitä eteenpäin pienillä muistikuvilla tai yhdellä isommalla muistolla. Ei ole väliä sijoittuuko muisto viiden sekunnin vai viiden vuoden päähän, kunhan kirjoittamista jatkaa eteenpäin. Jos kirjoittamisessa jää jumiin, kannattaa aloittaa uudestaan "Minä muistan" -kohdasta. Muisti alkaa toimia, kun kirjoittaa jaa mitä pidempään kirjoittaa, sitä enemmän muistaa. Kun tyhjä paperi tai tietokoneruutu tuijottaa takaisin ilman, että syntyy sanaakaan tarinan tapaista, on aika siirtyä toisenlaiseen kirjoittamiseen. Ensin kannattaa kokeilla siirtymistä tietokoneelta kynän ja paperin ääreen. Paperin koolla on merkitystä: A4:n sijaan kirjoittaminen saattaa sujua, kun käytettävissä on pienempi paperi. Myös aika merkitsee, tarinan luonnostelu sujuu, kun aikaa on rajoitettu esimerkiksi vain kuuteen minuuttiin. Kirjoittaa saa mitä

tahansa ja lopettaa, kun aika tai tila loppuu. Kortin voi esimerkiksi osoittaa postikortiksi myös tietylle henkilölle ja aloittaa esimerkiksi "Rakas äiti...". (Hakanurmi & Kantola 2020.)

Toisin kuin lapsilla, aikuisia rajoittavat omaksutut roolit ja sosiaaliset sopivaisuussäännöt. Oman persoonallisen tarinan kertominen voi kaivata voimistukseen rohkaisua ja verryttelyä. Luovuutta vahvistetaan luottamuksellisella ja avoimella ilmapiirillä sekä inspiroivalla ohjauksella. Luovat menetelmät auttavat tarinoiden herättelyssä. Ryhmässä työskennellessä tulee muistaa, että kyseessä ei ole kilpailu ja että jokaisen tarinaa kunnioitetaan eli vältetään kaikenlaista negatiivista kommentointia myös elein ja ilmein. Myös luottamuksellisuutta kannattaa korostaa. Puhelimet ja tietokoneet laitetaan äänettömälle, jotta niistä ei ole häiriötä tarinoihin keskittyttäessä. Tarinoiden kertominen voi saada aikaan tunteenpurkauksia, joka on luonnollista, eikä itkemisessä ole mitään hävettävää. On kohteliasta odottaa, että kertoja saa kerrottua haluamansa, vaikka se edellyttäisi hiljaisuuden sietämistä ryhmässä. (Hakanurmi & Kantola 2020.)

Tarina kuin tarina ansaitsee tulla kerrotuksi hyvin ja tämä varmistetaan laatimalla laadukas käsikirjoitus. Digitarinan käsikirjoittaminen ja tekeminen on taito, jossa harjaantuu koko ajan. Ensimmäinen tarina on digitarinaan perehtymistä. Toisen tarinan kohdalla rimaa voi jo nostaa. Sen jälkeen kunkin oma kerronta tyyli kehittyy omasta motivaatiosta ja saadusta ohjauksesta riippuen. Hyvässä tarinassa on alku, keskikohta ja loppu sekä mielenkiintoinen päähenkilö. (Hakanurmi & Kantola 2020.)

Seuraavien kysymysten esittäminen vie tarinankertojaa eteenpäin:

- *Oletko kertonut tämän tarinan aiemmin jollekin?* • *Mikä on tarinan tärkein osa?*
 - *Miksi tämä tarina on tärkeä juuri nyt?*
- *Onko sinulla joku yleisö mielessä?* • *Mikä on tarinasi ydin?*
 - *Mikä on sinun versiosi tarinasta verrattuna jonkun toiseen versioon?*
- *Mitä haluat kertoa tarinallasi?* • *Mitä olet oppinut tästä?*
- *Mikä on ainutlaatuista tarinassasi?* • *Onko sinulla kysymyksiä ryhmälle?*
 - *Onko tarinan joitain osia jo valmiina?* • *Minkälainen on tarinan rytmi?*
- *Mitkä osat tarinassa ovat vielä hämäriä/tekemättä?*
 - *Minkälaista äänensävyä tavoittelet tarinaasi?*
- *Onko sinulla mielessäsi, minkälaisia kuvia käytät tarinassa?*
 - *Miltä tuntui lukea tarina ääneen?* • *Miltä tuntuu jakaa tarina?*
 - *Mitkä tarinan kohdat olivat kuulijoiden mielestä vaikuttavia?*
 - *Mikä tekee tarinasta sinun tarinasi?* • *Mitä tarina kertoo sinusta?*
 - *Osaatko sanoa, miksi kerrot tämän tarinan?*

Kävimme sosionomi (AMK) -opiskelijoiden kanssa läpi suunnitelman, mitä digitarinoiden tekemisessä tulee huomioida. Digitarinoiden lopulliseen muotoon viemiseen ja käsikirjoittamiseen annettiin opiskelijoille vapaat kädet. Sosionomiopiskelijat ryhmissä loivat lopulliset digitarinat niistä materiaaleista, joita muut opiskelijaryhmät olivat keränneet Paloisten päiväkodilta sekä Kangaslammin koululta. Digitarinat muotoituivat opiskelijoiden omasta äänestä kertojan roolissa, lasten piirustuksista sekä haastatteluista sekä valokuvista. Digitarinat on tehty selkeän suunnitelman pohjalta ja hyvin luovalla otteella. Digitarinan kerronnallisuus ja luovuuden käyttö ovat tässä työssä olleet erinomaisia. Lasten ääni on saatu kuuluviin sekä se, mitä nykylapset leikkivät ja missä he leikkivät.

Johtopäätökset

Digitarinoiden tavoitteena on luoda sekä löytää erilaisia luovia tapoja ilmaista asioita teknologian keinoin. Koska digitarinoita luodaan ryhmässä, pystyy yksilö näin ollen tuomaan omaan tietoaan sekä taitoaan muulle ryhmälle osaksi muiden käyttöön. Tässä tapahtuu yhteistä oppimista. Digitarinoiden tuottaminen on pitkä ja monimutkainen prosessi, mutta yhdessä niiden tekeminen on mielekäs-tä oppimisen ja osaamisen näkökulmasta. Voidaan siis ajatella, että digitarinan tuottamisen yhtenä näkökulmana on ryhmässä toimimisen oppiminen sekä yhteisöllisyys. (Kupiainen & Sintonen 2009; Robin 2008; Ohler 2013.)

Ihanien Ipanoiden Iisalmi -hankkeessa ryhmät ovat päässeet opiskelemaan ja harjoittelemaan sosiaalisia taitoja, kuten yhteistyö-, vuorovaikutus-, organisointi- sekä ongelmanratkaisutaitoja. Näiden lisäksi hanke on edistänyt yhteisöllisyyttä sekä yhteistoiminnallista työskentelyä (Robin 2006, 2008). Tämän hankkeen myötä me Savonian hyvinvointikoordinaattoriopiskelijat saimme ainutlaatuisen mahdollisuuden organisoida hanketta, ja vieläpä eri puolilta Suomea etäyhteyksien turvin. Hankkeen edetessä punnittiin niin yhteistyötaitomme, kuin myös ongelmanratkaisukykyämme. Koronavirusepidemia toi omia lisähaasteita mukanaan muun muassa jatkuvasti elävä tartuntatilanne ja alueelliset rajoitukset.

Kumpulainen (2011) kuvaa digitaalisen tarinankerronnan olevan yhteisöllinen prosessi, minkä aikana tekijät tukevat toistensa oppimista palautteen sekä oman osaamisen jakamisen kautta. Digitarinan luominen vaatii yhteistyön osaamista. Se sitouttaa tekijät aktiiviseen työskentelyyn ja tarjoaa kokemusta yhteisöön kuulumisesta sekä kannustaa vastuunottoon. Digitarinan valmistuttua on tärkeää, että se katsotaan ja kuunnellaan yhdessä. *Ihanien Ipanoiden Iisalmi* -hankkeen päätöstä juhlistetaan jokaisessa osallistuneessa yksikössä erikseen koronasta johtuvien rajoitusten vuoksi.

Ihanien Ipanoiden Iisalmi -hanke toteutui vaativissa ja hyvin paljon muuttuvissa olosuhteissa. Hanke on toteutettu pitkälti etäyhteyksillä. Ohjausryhmä sekä sosionomiopiskelijat ovat olleet yhteydessä vain Teamsin sekä sähköpostin välityksellä, näin on ohjausryhmä toiminut myös muiden toimijoiden kanssa. Sosionomiopiskelijat ovat olleet yhteydessä työelämään sähköpostitse sekä puhelimitse. Koronarajoitukset sekä muutaman yhteistyökumppanin vetäytyminen hankkeesta vaati sen, että menetelmiä oli muutettava ja käytännön toteutus materiaalin hankintaan jouduttiin nopealla aikataululla muuttamaan.

Kuitenkin ohjausryhmässä voidaan todeta, että *Ihanien Ipanoiden Iisalmi* -hanke on olosuhteisiin nähden onnistunut erinomaisesti. Valmiit digitarinat ovat luovia ja erilaisia toisistaan. Lasten luovuutta ja osallisuutta on pystytty tässä hankkeessa hyvin edistämään. Digitarinat tuovat elävyyttä Iisalmen kaupungin markkinointiin ja lasten kertomat asiat tuovat uudenlaista näkökulmaa kaupunkikuvaan. Toivomme hankkeen tuoneen esille myös erilaisia tapoja tehdä tutkimusta tai luoda uudenlaista kaupunkilaisten välistä yhteisöä. Digitarinoiden tavoite on nimittäin juuri se, tuoda ihmiset lähemmäksi toisiaan ja luomalla uudenlaisia näkökulmia sekä jakaa tarinoita, joita ei muuten välttämättä kuulisi.

Artikkelissa käytetyt kuvat ovat Savonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden ottamia kuvia Ihanien Ipanoiden Iisalmi -hankkeeseen liittyen.

Lähteet

- Aikio, A. 2008. Tarinat identiteetin luojana. Teoksessa P. Venäläinen (toim.) Kulttuuriperintö ja oppiminen. Helsinki: Suomen museoliitto, 139–143. http://www.edu.fi/download/124309_Kulttuuriperinto_ ja_oppiminen.pdf. (viitattu 25.11.2021)
- Hakanurmi, S. & Kantola, M. 2020. Kerro ja ohjaa digitaalisia tarinoita. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 132. Turku University of applied sciences. Verkkojulkaisu. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522167552.pdf> (Viitattu 20.11.2021)
- Hemmi, H. Kaheinen, J. Lampi, J. Shilongo, P. & Heinonen, S. 2008. Digitrarina opas. Verkkojulkaisu: http://medios.metropolia.fi/media/pdf/digitarinaopas_2010.pdf. (Viitattu 20.11.2021)
- Iisalmen kaupunki 2021. Iisalmen kaupunki 130 vuotta. Osallistava ja yhteisöllinen juhlavuosi – tule mukaan! Verkkojulkaisu: <https://www.iisalmi.fi/Suomeksi/Kaupunki-Info/IISALMEN-KAUPUNKI-130-VUOTTA>. (Viitattu 3.12.2021)
- Karlsson, L. 2003. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kumpulainen, K. 2011. Digitarinat – elämyksiä, oppimista ja yhteisöllisyyttä. Teoksessa P. Hakkarainen & K. Kumpulainen (toim.) Liikkuva kuva – muuttuva opetus ja oppiminen. Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunnan mediapedagogiikkakeskus sekä Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Jyväskylä: WS Bookwell, 53–70.
- Kupiainen, R. 2009. Lasten mediasuhteet mediakasvatuksen kysymyksenä. Teoksessa S. Kotilainen (toim.) Suhteissa mediaan. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 99. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 167–183. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/37842> (viitattu 26.11.2021)
- Ohler, J. 2013. Digital storytelling in the classroom. New media pathways to literacy, learning and creativity. California: Corwin.
- Rauhankasvatusinstituutti 2021. Digitaalinen tarinankerronta. <https://maailmankoulu.fi/digitarina/> (viitattu 9.12.201)
- Robin B. 2006. The educational uses of digital storytelling. Teoksessa C. Crawford, D. Willis, R. Carlsen, I. Gibson, K. McFerrin, J. Price & R. Weber (toim.) Proceedings of Society for information technology & teacher education international conference 2006. Chesapeake, VA: AACE, 709–716. <http://faculty.coe.uh.edu/brobin/homepage/Educational-Uses-DS.pdf>. (viitattu 25.11.2021)
- Robin, B. 2008. Digital storytelling: a powerful technology tool for the 21st century classroom. Theory into Practice 47 (3), 220-228. <http://digitalstorytellingclass.pbworks.com/f/Digital+Storytelling+A+Powerful.pdf>. (Viitattu 26.11.2021.)
- Tolska, T. 2002. Kertova mieli. Jerome Brunerin narratiivikäsitys. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 178. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kukka-Maaria Raatikainen ja Pirjo Turunen

Oppimista yhdessä

Ihanien Ipanoiden Iisalmi -projekti sisälsi monivaiheista ja monimutkaista oppimista yhdessä. Projektissa korostui yhteistyön, sosiaalisten-, vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitojen kehittäminen. Mukana oli opiskelijoita eri opintojen vaiheessa. Sosionomiopiskelijoilla, joiden vastuulla oli konkreettinen yhteistyö digitarinoiden tuottamisessa, oli sosionomiopintoja reilu vuosi takana. Sosionomi (YAMK) -tutkintoa suorittaneet työstivät digitarinoita osana opintojaan Iisalmen seudun historiaan peilaten. Hyvinvointikoordinaattori (YAMK) -tutkintoa suorittavat opiskelijat puolestaan osallistuivat projektin koordinointiin ja sosionomiopiskelijoiden ohjaamiseen kohti yhteistä tavoitetta. Heidän vastuullaan oli myös työelämäyhteistyön organisointi projektissa mukana olleiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

Projekti kesti kaikkiaan reilun vuoden. Yhteisoppimisprosessiin sitoutuminen vaati opiskelijoiltamme aktiivisuutta, vastuun kantoa omasta oppimisesta ja toisten tukemisesta koko prosessin ajan. Kun yksi väsy, toiset kannustavat. Yhdessä tehden oppimisen toimintakulttuuri monipuolistuu ja avartuu. Prosessi vaati runsaasti itseohjautuvuutta, tiedottamista ja omatoimista tiedonhakua.

Projekti rakennettiin seuraavien periaatteiden (Hellström ym. 2015, Toiviainen ym. 2002) varaan:

- Positiivinen riippuvuus: jokaisen työpanos on tärkeä ja jokaista tarvitaan, jotta lopputulokseen päästään. Yhteisoppimiseen *Ihanien Ipanoiden Iisalmi* -projektin toteutuksessa toi lisähaasteita korona-aika. Terveysturvallisuudesta tuli huolehtia ja siksi yhteistyötä tehtiin etäyhteyksin poikkeuksellisen paljon.
- Avoin ja monipuolinen vuorovaikutus: Opiskelijaryhmien yhteinen Teams-alusta loi tälle pohjaa. Lisäksi työskenneltiin Moodle-oppimisalustalla ja sähköpostein. Kun mukana on monta toimijaa, on vaarana, että tieto ei kulje, ja siksi monikanavainen viestintämalli ja sen hyödyntäminen on keskeistä. Onnistunut tiedonkulku tukee osaltaan koko prosessia, kun mahdolliset häiriöt, puutteet tai epäkohdat osataan korjata nopeammin.
- Vastuu omasta ja toisten oppimisesta: Jokainen vastaa omasta ja oman pienryhmänsä toiminnasta. Pienryhmät puolestaan linkittyvät koko opiskelijajoukon toiminnaksi.
- Yhteistyötaidot: Sosiaaliset taidot tarkoittavat taitoa tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa erityyppisissä tilanteissa. Tässä projektissa työskenneltiin erilaisten ja eri-ikäisten ihmisten kanssa. Hyvät yhteistyötaidot edesauttoivat hyvään lopputulokseen pääsemistä. Joustavuus ja toisten kuuleminen ovat onnistumisen tae.
- Ryhmän ja oman toiminnan arviointi: Yhteistyön sujumiseen yhteisessä oppimisprojektissa vaikuttaa, että osaa ottaa sekä myönteistä että rakentavaa palautetta. Mikäli epäkohtia ilmenee, nostetaan ne esiin varhaisessa vaiheessa ja myös ratkaistaan ongelmia yhdessä. Jos saat idean, miten projektin voisi tehdä paremmin, voit kertoa sen kaikille muille.

Ammattikorkeakoulun toimintaa tehdään yhdessä työelämän kanssa. Myös opiskelijat osallistuvat. (Helminen ja Alavaikko 2020.) Yhteistyön kautta kehitetään työelämän toimintoja ja opiskelijat saavat arvokkaita oppimisen kokemuksia. Työyhteisöjen jäsenten, yhteistyötahojen toimijoiden ja erityisesti asiakkaiden osallisuutta palvelujen ja työkäytäntöjen kehittämisessä korostuu (Saarisilta ja Heikkilä 2015).

Huomasimme, että näitä työelämälähtöisen toteutuksia tulisi opintojen aikana olla enemmänkin. Työskentely eri alojen opiskelijoiden kanssa on antoisaa ja avartaa näkemystä oman alan opiskelusta. Oma osaaminen laaja-alastuu yhteistyötä tehden.

Ihanien Ipanoiden Iisalmi -projektissa keskeistä oli osallisuuden teema (ks. Boyd 2014, 504). Digitarinoiden tuottamisessa iisalmelaiset lapset olivat keskeisiä kumppaneita. Erityisesti Paloisten päiväkodin esikouluikäisten ryhmä laitto itsensä likoon ja kuvasi nykypäivän lasten leikkejä erityisesti piirustuksiinsa. Piirustuksia käytettiin digitarinoiden pohjana. Osallistumisen aste on hyvin erilainen silloin, kun pelkästään kuullaan ja informoidaan asianosaisia verrattuna siihen, kun lapset ovat yhteisen projektin päätoimijoita (Berghold & Thomas 2012, 5–7).

Yhteistyö lasten kanssa tuo mukanaan monenlaisia velvoitteita ja huomioitavia seikkoja. *Ihanien Ipanoiden Iisalmi* -projektissa se merkitsi yhteistyön rakentamista lapsen kehitys huomioiden, kykyä kuunnella ja ottaa huomioon lapsen mielipiteet. Lupa lasten tuottamien materiaalien käyttöön digitarinoissa tuli huomioida erityisen tarkasti. Lapsen mielipiteen selvittäminen kokonaisvaltaisesti vaati tässä yhteisprojektissa paneutumista, koska digitarinat jäivät katsottavaksi toivottavasti useiden vuosien ajaksi. Kiitos jokaiselle iisalmelaiselle lapselle ja heidän tukijoukoilleen, että saimme materiaalia käyttöömmme.

Lopputuloksena luotiin viisi erilaista digitarinaa ja tämä Iisalmen kaupungin 130-vuotisjuhlajulkaisu. Toivottavasti nämä materiaalit tarjoavat sinulle sellaista tietoa, että uskallat kokeilla digitarinoiden tekoa ja työstämistä. Lapsuuskokemukset on oivallinen aihe aloittaa. Ihanat iisalmelaiset ovat sen todistaneeet.

Lähteet

Bergold, Jarg & Thomas, Stefan (2012). Participatory Research Methods. A Methodological Approach in Motion. Forum: Qualitative Social research 13 (1), s. 1–20.

Boyd, M. R. (2014). Community-Based Research. Understanding the Principles, Practices, Challenges, and Rationale. Teoksessa Leavy, Patricia (toim.). The Oxford Handbook of Qualitative Research. Oxford: Oxford University Press, s. 498–517.

Hellström, M., Johnson, P., Leppilampi, A., Sahlberg, P. 2015. Yhdessä oppiminen. Yhteistoiminnallisuuden käytäntö ja periaatteet. Into. Helsinki.

Helminen, J. ja Alavaikko, M. (toim.) 2020. Näkökulmia osallistavaan tutkimus-, kehittämis-, ja innovaatiotoimintaan. Diakonia ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja. PunaMusta Oy. Tampere.

Toiviainen H., Hänninen, h., Engeström Y., 2006. Rajanylitykset työssä: yhteistoiminnan ja oppimisen uudet mahdollisuudet. PS-kustannus. Jyväskylä.

Saarisilta, J. & Heikkilä, J. (toim.) 2015. Yhdessä innovoimaan – osallistuva innovaatiotoiminta ja sen johtaminen sosiaali- ja terveysalan muutoksessa. Osuva-tutkimushankkeen loppuraportti. (Raportti 4/2015). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kirjoittajat

Eerika Jormanainen, hyvinvointikoordinaattoriopiskelija Savonia-ammattikorkeakoulussa.

Anne-Leena Juntunen, KT, KM, PkO, LTO, sosiaalialan lehtori, Savonia-ammattikorkeakoulu. Anne-Leena toimii kasvatustieteellisten aineiden lehtorina sosionomi (amk ja yamk)-koulutuksissa. Hänen osaamisaluettaan ovat ammatillinen kasvatustyö ja pedagogiikka, yhteiskehittäminen sekä laadullinen tutkimus. Hän toimii myös kansainvälisessä Healing Greenery-hankkeessa ja MultoPro-monialaisessa koulutuksessa.

Riikka Jurvainen, sosionomi (AMK), hyvinvointikoordinaattoriopiskelija Savonia-ammattikorkeakoulussa. Työskentelee tällä hetkellä esi- ja perusopetuksen kuraattorina Helsingin kaupungilla.

Minna Kaija-Kortelainen, YTM, ON, sosiaalialan lehtori, sosiaalityöntekijä, Savonia-ammattikorkeakoulu. Minna Kaija-Kortelainen työskentelee Savonia-ammattikorkeakoulussa sosiaalialan lehtorina. Hän toimii tällä hetkellä Ydinasia-hankkeen projektipäällikkönä Savonian osalta.

Ulla-Maija Koljonen, KM, varhaiskasvatuksen maisteri, varhaiskasvatuksen opettaja, esiopettaja, sosiaalialan lehtori. Ulla-Maija Koljonen toimii kasvatustieteellisten aineiden lehtorina Savonia-ammattikorkeakoulun sosionomi-koulutuksessa. Hänen osaamisaluettaan ovat erityisesti varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen pedagogiikka, osallisuus varhaiskasvatuksessa sekä varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri ja sen kehittäminen.

Katja Koskela on varhaiskasvatusjohtajan sijaisena Iisalmen kaupungin sivistys- ja hyvinvointitoimialalla.

Minna Miettinen, hyvinvointikoordinaattoriopiskelija Savonia-ammattikorkeakoulussa.

Kukka-Maaria Raatikainen, FM, suomen kielen ja viestinnän lehtori, Savonia-ammattikorkeakoulu. Työskentelee Savonia-ammattikorkeakoulun Iisalmen kampuksella sosiaalialan tiimissä.

Kaija Rautaparta-Pennanen koordinoi Oppimisen tuen hanketta Iisalmen kaupungin sivistys- ja hyvinvointitoimialalla.

Päivi Rönkkö toimii Paloisten päiväkodin johtajana Iisalmen kaupungin sivistys- ja hyvinvointitoimialalla.

Pirjo Turunen, YTL; sosiaalialan yliopettaja, sosiaalityöntekijä, Savonia-ammattikorkeakoulu. Pirjo Turunen työskentelee Savonia-ammattikorkeakoulussa sosiaalialan yliopettajana sekä asiantuntijana useissa sosiaalialan hankkeissa. Hän toimii Hyvää jälkeä – Jälkihuolto siirtymänä ja aikuistumisen tukena uudistuvassa palvelujärjestelmässä -tutkimusryhmän Savonian osuuden projektipäällikkönä.

Liisa Törn, hyvinvointikoordinaattoriopiskelija Savonia-ammattikorkeakoulussa.

Mervi Vidgrén, Savonia-ammattikorkeakoulun rehtori/toimitusjohtaja

Julkaisun toimituskunta:

Pirjo Turunen ja Kukka-Maaria Raatikainen

Ihanien Ipanoiden digitarinat

Löydät Ihanien Ipanoiden Digitarinat Iisalmen kaupungin internet-sivuilta osoitteesta byiisalmi.kuvat.fi > Kuvat > Iisalmi 130 vuotta -kuvagalleria > Ihanien Ipanoiden Iisalmi

Digitarina: Lasten Iisalmi

Tekijät: Savonia-ammattikorkeakoulun sosionomi (YAMK) -opiskelijat Mila Simonen ja Terhi Lappalainen

Digitarina: Leikkien Iisalmi

Tekijät: Savonia ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Virva Auvinen, Merja Hynynen-Niskanen, Aija Korpihalla, Miisa Niskanen, Teemu Pietikäinen, Ville Rantala, Roope Riihijärvi ja Janina Tikka.

Digitarina: Leikeistä

Tekijät: Savonia ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Erica Hiltunen, Joel Heinonen, Sanna Simonen, Jenni Kaari, Hannah Weisenberg ja Aino Nenola

Digitarina: Harrastusten Iisalmi

Tekijät: Savonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Virva Auvinen, Merja Hynynen-Niskanen, Aija Korpihalla, Miisa Niskanen, Teemu Pietikäinen, Ville Rantala, Roope Riihijärvi ja Janina Tikka.

Kuvakooste: Kasvun maisemia

Tekijät: Savonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Erica Hiltunen, Joel Heinonen, Sanna Simonen, Jenni Kaari, Hannah Weisenberg ja Aino Nenola

Ihanien Ipanoiden blogijulkaisut

Löydät nämä blogipostaukset ja artikkelit osoitteesta
blogi.savonia.fi > Sosiaaliajaa kehittämässä
blogi.savonia.fi > Hyvinvoinnin lähteillä

Savonian sosiaaliaja mukana lisalmen juhluvuoden kilpailussa
16.9.2020 | Sosiaaliajaa kehittämässä -blogi
Kirjoittajat: Pirjo Turunen ja Kukka-Maaria Raatikainen

Digital storytelling
– a powerful method to promote child participation
9.4.2021 | Hyvinvoinnin lähteillä -blogi
Kirjoittajat: Tiina Lappalainen, Minna Miettinen ja Liisa Törn

Ihanien ipanoiden lisalmi
- Digital storytelling project
19.4.2021 | Hyvinvoinnin lähteillä -blogi
Kirjoittajat: Riikka Jurvainen, Henna Korolainen ja Eerika Jormalainen,
Welfare and Health Coordinator- students from Savonia UAS.

lisalmelaisten lapsuusmuistot digitarinoiksi
9.6.2021 | Sosiaaliajaa kehittämässä -blogi
Kirjoittajat: Pirjo Turunen ja Kukka-Maaria Raatikainen

Ihanat Ipanat lisalmessa: digitarinat on julkaistu
29.12.2021 | Savonia-artikkeli
Kirjoittajat: Eetu Poutiainen ja Kukka-Maaria Raatikainen

IHANIEN IPANOIDEN IISALMI

Ihanien Ipanoiden Iisalmi - Iisalmen kaupungin 130-vuotisjuhlajulkaisu.

Julkaisussa kuvataan erilaisia oivalluksia ja näkökulmia digitarinoiden yhdessä tuottamiseen ja oppimiseen. Julkaisu on kunnianosoitus 130-vuotialle Iisalmelle ja kaikille Iisalmessa varttuneille ja varttumassa oleville. Julkaisussa kuvataan erityisesti nykyajan lasten leikkejä ja lasten tekemisiä Iisalmessa. Muistot on tallennettu digitarinoiksi.

Kirja on suunnattu monialaiselle joukolle: lapsille, vanhemmille, opettajille, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen ammattilaisille ja opiskelijoille sekä heille, jotka ovat aiheesta kiinnostuneet.

Kirjan tuottamista ovat tukeneet Savonia-ammattikorkeakoulu sekä Iisalmen kaupunki.

Antoisia hetkiä digitarinoiden parissa!

